

ESKİŞEHİR İLİNDEKİ ÖZEL ANAOKULLARINDA
ÇALIŞAN EĞİTİCİLERİN OKULÖNCESİ DÖNEMDE
KAYNAŞTIRMA İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Bahar BOZARSLAN MALKOÇ
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2010

ESKİŞEHİR İLİNDEKİ ÖZEL ANAOKULLARINDA
ÇALIŞAN EĞİTİCİLERİN OKULÖNCEŐİ DÖNEMDE
KAYNAŞTIRMA İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

BAHAR BOZARSLAN MALKOÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. E. Sema BATU

ESKİŞEHİR
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temmuz, 2010

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

ESKİŞEHİR İLİNDEKİ ÖZEL ANAOKULLARINDA ÇALIŞAN EĞİTİCİLERİN
OKULÖNCESİ DÖNEMDE KAYNAŞTIRMA İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN
İNCELENMESİ

BAHAR BOZARSLAN MALKOÇ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010

Danışman: Doç.Dr. E. Sema BATU

Bu araştırmanın amacı, özel anaokullarında çalışan eğitimcilerin okul öncesi dönemde kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırma gönüllü olarak katılan yirmi altı eğitimci ile yürütülmüştür. Bu amaçla, nitel araştırma veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Betimsel olarak analiz edilen bulgular niceliksel olarak sunulmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara, özel anaokullarında çalışan eğitimciler özel gereksinimli çocuklarla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Eğitimcilerden bazıları, her fırsatta konuyla ilgili bilgiye ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, çeşitli önerilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. En önemli öneri, kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda eğitimcilerin, okul yönetiminin, okul personelinin, kaynaştırma öğrencisinin ailesinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin ve anne-babalarının özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik olarak bilgilendirilmeleri yönündedir. Araştırmada, kendileriyle görüşülen eğitimciler eğitim döneminde aldıkları derslerin kaynaştırma uygulamaları sırasında yetersiz olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Bilgilendirmelerin düzenli aralıklarla seminer, panel ve toplantılar düzenlenerek gerçekleştirilebileceğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı anaokullarında bir özel eğitim uzmanının danışmalık yapması da öneriler arasındadır.

ABSTRACT

EXAMINING THE OPINIONS OF EDUCATORS WORKING IN PRIVATE
PRESCHOOLS IN ESKİSEHİR ABOUT INCLUSION

BAHAR BOZARSLAN MALKOÇ

Special Education Major

Anadolu University Educational Sciences Institute, 2010

Advisor: Assoc.Prof. E. Sema BATU

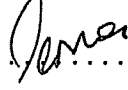
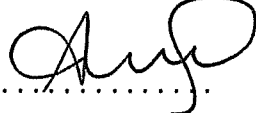
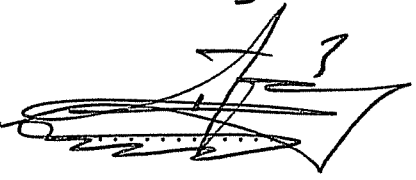
The purpose of the present study was to examine the opinions of teachers and administrators who were working in private preschools in Eskişehir about inclusion. The study was conducted with 26 volunteer teachers and administrators. Semi-structured interviews were conducted with the participants and the data were analyzed descriptively.

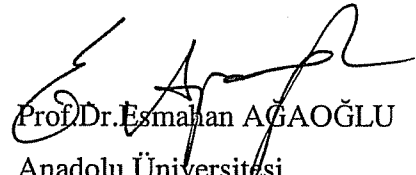
The results of the study revealed that, neither teachers nor administrators had sufficient information about children with special needs. Especially teachers who had negative thoughts about inclusion mentioned their needs about the information about children with special needs.

Results gathered from the study derived some suggestions. One of the most important suggestions is about providing sufficient information about children with special needs to the teachers, school administrators, school personnel, parents of children with special needs and parents of normally developing children. Participant teachers mentioned that the courses they took during their undergraduate degrees were not enough to provide appropriate education to children with special needs. Therefore, regular informative seminars, panels and meetings should be held for all the related people. Besides, providing a special education teacher in the schools where there are student with special needs are placed can be suggested.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bahar MALKOÇ'un "Eskişehir İlindeki Özel Anaokullarında Çalışan Eğitimcilerin Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma İle İlgili Görüş ve Önerileri" başlıklı tezi 08.07.2010 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç.Dr.Sema BATU	
Üye	: Doç.Dr.Atilla CAVKAYTAR	
Üye	: Doç.Dr.Arzu ÖZEN	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Ayten DÜZKANTAR	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Burçin TÜRKKAN	

Prof.Dr.Esmahan AĞAOĞLU
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırma, okul öncesi dönemde özel anaokullarında görev yapan eğitimcilerin kaynaştırma ile ilgili görüş ve önerilerini belirlemek üzere yapılmıştır.

Araştırmanın gerçekleşmesinde pek çok kişi katkıda bulunmuştur. Özellikle, araştırmaya gönüllü olarak katılan, görüş ve önerileri ile araştırmanın verilerini oluşturan Küçük Şeyler Akademisi Anaokulu, Paylaşım Anaokulu, Beyaz Zambak Anaokulu, Fidanlar Anaokulu, Uğur Böceği Anaokulu, Gülen Yüzler Anaokulu, Şeker Çocuk Anaokulu ve Yumurcak Anaokullarında görev yapan tüm yönetici ve öğretmenlere çok teşekkür ediyorum.

Hayatımdaki çok önemli bu hayalimi gerçekleştirirken her gördüğümde aynı sevgi dolu ifadeyi yüreğinde, yüzünde, gamzelerinde taşıyabilen canım dostum, sevgili arkadaşım, tez danışmanım Doç.Dr. Emine Sema Batu'ya araştırma süresince beni yönlendirdiği ve bilgisini deneyimini açık yüreklilikle sunduğu için çok teşekkür ederim. Her zaman büyük bir anlayışla zaman ayırdığı ve her zaman yanımda olduğu için kısacası öğrencisi olmaktan da, arkadaşı olmak kadar mutluluk ve onur duyduğum arkadaşşıma sonsuz teşekkürler.

Gerek akademik gerekse manevi anlamda, bilgi ve yardımlarını esirgemeyen, her zaman yanımda hissettiğim sevgili arkadaşım, dostum Doç.Dr. Arzu Özen'e çok teşekkürler.

20 yıl önce Eskişehir'e birlikte geldiğim en eski arkadaşım her şeyden bunaldığımda gelip yanımda rahatladığım sevgili dostum Belgin Altunyuva'ya hayatımın bu aşamasında da yanımda olduğu ve bana destek olduğu için teşekkürler.

Beni her zaman ve her durumda destekleyen M.Cüneyt Malkoç'a, kardeşlerim Nursun, Cüneyt ve kızım Alara Toptan'a ve her zaman hayatımda ayrı bir yere koyduğum, hayatında

avunduğum sevgili annem Nesrin Malkoç'a Eskişehir'e geldiğim günden beri benimle oldukları ve gönüllerini açtıkları için teşekkürler.

Her zaman uzakta ama yürekleri hep benimle olan ağabeyim Barbaros Bozarslan, ablam Müge Çuhacı, kardeşim Barış Bozarslan'a ve en küçük kardeşimiz, kızımız Serra Bozarslan'a hayatıma kattıkları anlam için, güven için, koşulsuz sevgi için sonsuz teşekkürler.

Hayatımın başından beri elimi hiç bırakmayan, canım babam Nedim Bozarslan ve sevgili annem Hatice Bozarslan'a her gün sizinle gurur duyduğum ve her gün sevginize uyandığım için bana bildiklerimi cömertçe öğrettiğiniz için sonsuz teşekkürler.

Ve son olarak beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, her şeyden çok sevdiğim, diğer yarım çok teşekkürler. Çok küçükken bile ellerini yüreğimde hissettiğim, en anlamlı yanım, benim oğlum Batuhan Malkoç'a sonsuz teşekkürler. Tektanem sen benim her şey için sebebim oldun, Teşekkürler...

Bahar Bozarslan Malkoç

Temmuz 2010

ÖZGEÇMİŞ

Bahar BOZARSLAN MALKOÇ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Eğitim

Lisans	1990 Hacettepe Üniversitesi. Çocuk Gelişi ve Eğitimi Bölümü, Ankara
Lise	1986 Karşıyaka Gazi Lisesi, İzmir

İş

2005-	Yıldızlar Takımı Gençlik ve Spor Kampları Organizasyonu, İstanbul
1997- 2009	Özel Ege Çocuk Gündüz ve Çocuk Bakım Evi, Eskişehir
1990-1997	Anadolu Üniversitesi – Engelliler Entegre Yüksek Okulu -Zihinsel Engelliler Programı, Eskişehir

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: İzmir, 17.05.1969

Cinsiyeti: Kadın

Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO LİSTESİ	xiii
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Okul Öncesi Eğitimin Tanımı Ve Önemi	2
1.2.Özel Eğitim Ve Özel Gereksinimli Çocuklar	3
1.3.Kaynaştırma	4
1.4.Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma	5
1.5.Okulöncesi Dönemde Başarılı Kaynaştırmanın Gerçekleştirilebilmesi	
İçin Bulunması Gereken Etmenler	7
1.6.Kaynaştırmanın Başarıyla Uygulanmasında Öğretmenler	8
1.7. İlgili Araştırmalar.....	10
1.8.Amaç	14

1.9.Önem	14
1.10.Sınırlılıklar	15

2.YÖNTEM

2.1.Araştırma Modeli	16
2.2.Katılımcılar	17
2.2.1.Araştırmanın Yapıldığı Okullar	18
2.2.2.Araştırmaya Katılan Eğiticiler	18
2.3.Veriler Toplama Aracının Geliştirilmesi	21
2.4.Verilerin Toplanması	21
2.4.1.Görüşme Kılavuzu	21
2.4.2.Görüşme İlkeleri	22
2.4.3.Verilerin Toplanması	23
2.5.Verilerin Dökümü Ve Analizi	26

3.BULGULAR

3.1. Eğiticilerin özel gereksinimli çocuk ve özel eğitim konusundaki düşünceleri	29
3.1.1. “Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür farklılıklar vardır Sorusuna İlişkin Bulgular.....	29

3.1.2. “Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür benzerlikler vardır” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	31
3.1.3 “Özel gereksinimli öğrencinin normal sınıfa yerleştirilebilmesi için sahip olması gereken beceriler nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	32
3.2.Eğiticilerin okul öncesi dönemde kaynaştırma konusundaki düşünceleri.....	33
3.2.1.“Sizce hangi öğrenciler kaynaştırılmalıdır?” Sorusuna İlişkin Bulgular...	33
3.2.2. “Okulöncesi dönemi düşündüğümüzde kaynaştırmadaki en önemli sorun ne olabilir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	35
3.2.3 “Özel gereksinimli öğrenci ailelerinin, kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.	36
3.2.4 “Normal öğrenci ailelerinin, kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	37
3.2.5. “Özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitim almalarının gerekliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	38
3.3. Eğiticilerin kaynaştırmanın yararları konusundaki düşünceleri.....	39
3.3.1. “Özel gereksinimli öğrenci açısından kaynaştırmadan ne umuyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	39
3.3.2. “Normal öğrenci açısından kaynaştırmadan ne umuyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	41
3.4. Eğiticilerin başarılı bir kaynaştırma uygulamasında bulunması gereken etmenler konusundaki düşünceleri.....	42

3.4.1. “Sınıfınızda özel gereksinimli öğrenci olması durumunda diğer çocuklarla nasıl bir hazırlık çalışması yaptınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	42
3.4.2.“Yerleştirdikten sonra özel gereksinimli öğrenciye yönelik ne tür değişiklikler, uyarlamalar yaptınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	44
3.4.3. “Sizce kaynaştırmanın başarıya ulaşabilmesi için gerekli unsurlar nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular.....	46
3.5. Eğiticilerin başarılı bir kaynaştırma için ihtiyaç duyduğu destek hizmetler ile ilgili düşünceleri.....	47
3.5.1. “Kaynaştırma sırasında gereksinim duyduğunuz durumlarda özel gereksinimli öğrencinin bir özel eğitimciden sınıf içi yardım alması konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	47
3.5.2. “Ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanından alacağı kaynak oda desteği konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	48
3.5.2.1. “ Neden?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	49
3.5.3.“Ders sırasında meydana gelen sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında danışmanlık almanız konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	49
3.6. Eğiticilerin devlet okulu ile özel anaokulları arasındaki farklar konusundaki düşünceleri	50
3.6.1. “Kaynaştırmada devlet okulu ile özel kurum arasında nasıl bir fark olduğunu düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	50

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	52
4.1. Tartışma.....	52
4.2. Öneriler.....	61
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	61
4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	62
EKLER	63
KAYNAKÇA.....	84

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Görüşmeye Katılan Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler.....	20
Tablo 2.2. Görüşme Tablosu.....	25
Tablo 2.3. Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri.....	28
Tablo 3.1.1.“Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür farklılıklar vardır?.....	30
Tablo 3.1.2. Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür benzerlikler vardır?.....	31
Tablo 3.1.3. Özel gereksinimli öğrencinin normal sınıfa yerleştirilebilmesi için sahip olması gereken beceriler nelerdir?.....	33
Tablo 3.2.1. Sizce hangi öğrenciler kaynaştırılmalıdır?.....	34
Tablo 3.2.2. “Okulöncesi dönemi düşündüğümüzde kaynaştırmadaki en önemli sorun ne olabilir?”	35
Tablo 3.2.3 “Özel gereksinimli öğrenci ailelerinin, kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?”.....	37
Tablo 3.2.4 “Normal öğrenci ailelerinin, kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	38
Tablo 3.2.5. “Özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitim almalarının gerekliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	39
Tablo 3.3.1. “Özel gereksinimli öğrenci açısından kaynaştırmadan ne umuyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	40

Tablo 3.3.2. “Normal öğrenci açısından kaynaştırmadan ne umuyorsunuz?”

Sorusuna İlişkin Bulgular.....42

Tablo 3.4.1. “Sınıfınızda özel gereksinimli öğrenci olması durumunda diğer çocuklarla

nasıl bir hazırlık çalışması yapardınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....43

Tablo 3.4.2. “Yerleştirdikten sonra özel gereksinimli öğrenciye yönelik ne tür

değişiklikler, uyarlamalar yapardınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....45

Tablo 3.4.3. “Sizce kaynaştırmanın başarıya ulaşabilmesi için gerekli unsurlar

nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular.....46

Tablo 3.5.1. “Kaynaştırma sırasında gereksinim duyduğunuz durumlarda özel gereksinimli öğrencinin bir özel eğitimciden sınıf içi yardım alması konusunda ne

düşünüyorsunuz?”Sorusuna İlişkin Bulgular.....47

Tablo 3.5.2. “Ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanından alacağı kaynak oda desteği

konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....48

Tablo 3.5.2.1. “Neden?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....49

Tablo 3.5.3. “Ders sırasında meydana gelen sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında danışmanlık almanız konusunda ne düşünüyorsunuz?”

Sorusuna İlişkin Bulgular.....50

Tablo 3.6.1. “Kaynaştırmada devlet okulu ile özel kurum arasında nasıl bir fark

olduğunu düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....51

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi göz önüne alındığında, özel gereksinimli çocukların, normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte kaynaştırma eğitimine alınmaları uygun eğitim olarak görülmektedir. Kaynaştırma eğitimi olarak adlandırılan bu yerleştirme türü; özellikle uygun olan özel gereksinimli çocukların, bireyselleştirilmiş eğitim programları çerçevesinde, normal ve özel eğitim personelinin sorumluluğu altında, eğitimsel/sosyal ve süre olarak normal gelişim gösteren yaşlıları ile bütünleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Balaban ve diğ., 2009). Normal eğitim ortamlarında eğitim gören özel gereksinimli öğrenciler, engelli olmayan öğrencilerle birlikte eğitim almakla etkileşmeyi, iletişim kurmayı, arkadaşlıklar geliştirmeyi, birlikte çalışmayı ve bireysel olarak güçlü ve zayıf ortaklık alanlarında birbirlerine yardımcı olmayı öğrenmektedirler (Batu, 2000).

Kaynaştırma eğitimi, engelli çocukların normal gelişim gösteren yaşlılarıyla normal sınıflardaki eğitim ve öğretime özel bir şekilde dahil edilmesidir. Başka bir ifadeyle de, özel gereksinimli çocukların daha yapıcı psiko-sosyal ilişkiler kurmasını kolaylaştırmak olarak tanımlanmaktadır (Macmillan, 1982). Kaynaştırma eğitiminin ana hedefi ise, özel gereksinimli çocukların çocukluk döneminden başlayarak devam edecek şekilde sosyal kabulünü ve topluma kazandırılmasını sağlamaktır (Metin, 1997b).

Her çocuğun yasalarla da belirlenen eğitimden yararlanma hakkı vardır. Çocuklara sağlıklı da olsa, engelli de olsa eğitim olanağı sağlanmalıdır. Özel gereksinimli çocuk ile normal gelişim gösteren çocuğun gelişimlerinin farklı yönde olduğu kabul edilerek çocuklara sahip olduğu özellikler doğrultusunda eğitim verilmelidir (Metin, 1997a).

Kaynaştırma, okul öncesi dönemden başlayarak daha sonra, okul dönemlerinde de yapılabilir. Ancak özel gereksinimli çocuğun daha sonraki yıllarda topluma uyumunu kolaylaştırması için gerekli olan temel iletişim becerilerini kazanması ve gelişimini

hızlandırması yönünden okulöncesi dönemde yapılacak olan kaynaştırmanın önemi büyüktür (Gampel, Gotlieb ve Harrison, 1974).

1.1 Erken Çocuklukta Okul Öncesi Eğitimin Önemi

Okulöncesi eğitimi, doğumdan ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan bu yaş çocukların zihinsel özelliklerine ve gelişim düzeylerine uygun, zengin bir uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların tüm gelişimini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Oğuzkan,1995).

Her şeyin hızla değiştiği son yıllarda, okulöncesi eğitim kurumları artık bir bakım yeri olarak görülmekten çıkmıştır. Günümüzde aileler, insan gelişiminin temellerinin okul öncesi dönem olan 0-6 yaşta atıldığını keşfetmiş ve bu dönemde, eğitimin gerekliliğinin farkına varmışlardır (Metin, Arı, Güneysu, Dikmen, Atik, Aydın, Üstün ve Uysal, 1993).

Yaşamın ilk altı yılı bedensel, zihinsel ve sosyal yönden gelişmelerin hızlı olduğu dönemlerdir. İnsan hayatının da temeli olan bu dönem çocuğun daha sonraki davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Çocuğun gereksinimlerini karşılaması ve uyum çabaları rastgele yaşantılara bırakılırsa, ortaya çıkacak uyum sorunları yaşam boyu sürecektir. Bu dönemde verilecek iyi bir okulöncesi eğitim çocuğu, yaşama uyum sağlama, günlük yaşam alışkanlıklarını kazanma, paylaşım sağlama ve ilköğretime hazır olma gibi konularda destekleyecektir (Türkoğlu, 1997).

Erken çocukluk özel eğitimi, sıfır-altı yaş arasındaki gelişim geriliği olan ya da risk altında bulunan çocuklar ile ailelerine sağlanan eğitim hizmetleridir (Birkan, 2002).

Birkan'ın (2001) yaptığı araştırmada, erken çocukluk dönemi olarak adlandırılan 0-6/8 yaş arası dönemin, gelişim için çok önemli bir dönem olduğu vurgulanmaktadır. Bu dönemde çocukların gelişiminin çok hızlı olduğu ve bu çocukların birçok beceriyi kazanmaya hazır oldukları belirtilmekte, böylece okul öncesi dönemde eğitimin önemi vurgulanmaktadır. Kanık (1993) bu dönemi çocukların anne-babalarından, okul öncesi

eğitim kurumlarından, arkadaşlarından ve çevrelerinden birçok beceriyi öğrenerek eğitimin daha sonraki basamakları için gerekli altyapıyı oluşturdıkları dönem olarak tanımlamaktadır.

Doğum öncesi aylar ve bunları izleyen doğum sonrası 0-6 yaşlar, insan hayatının temelidir. Öğrenmelerimizin önemli bir bölümü bu dönemde gerçekleşir. Eğer erken dönemde gerekli ortam ve fırsatlar yaratılarak gelişimin tüm yüzleri desteklenemezse yaşamın diğer dönemlerinde eksikliklerin giderilmesi oldukça güç, hatta imkânsızdır. Bu dönemde çocuğa sağlanacak yaşantıların türü ve kalitesi yetişkinin ona verebileceği fırsatların zenginliğine bağlıdır.

Söz konusu özel gereksinimli çocuklar olduğunda durum daha da önem kazanmaktadır. Özel gereksinimli çocukların tanı alır almaz eğitime başlamaları daha ileriki yıllarda yaşlılarıyla aralarında oluşabilecek farkları azaltabilecektir (Heward, 1996; Kroth ve Edge, 1997). Yaşamın ilk yıllarındaki öğrenme yaşantılarının, normal gelişim gösteren çocuklar için olduğu kadar özel gereksinimli çocuklar için de önemli olduğunu vurgulanmaktadır.

Benzer şekilde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 29.maddesinde “(1) 37-72 ay arasındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul öncesi eğitimi zorunludur. Ancak, bireylerin gelişim ve bireysel özellikleri dikkate alınarak okul öncesi eğitim dönemi süresi bir yıl daha uzatılabilir.(2) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul öncesi eğitimlerini, öncelikle okul öncesi eğitim kurumlarında kaynaştırma uygulamaları kapsamında sürdürmeleri esastır. Ancak, bu bireyler için okul öncesi özel eğitim okulu/kurumu ve özel eğitim sınıfları da açılabilir.” hükmü yer almaktadır.

1.2. Özel Eğitim ve Özel Gereksinimli Çocuklar

Özsoy, Özyürek ve Eripek (1996) özel eğitimi, “özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve bu çocukların özür ve özelliklerine uygun eğitim ortamında sürdürülen çalışmalar” olarak

tanımlamıştır (s. 12). Bu tanımdan da yola çıkarak özel eğitimin yeterliliği düşünüldüğünde personel, ortam ve programın özel olarak hazırlanmasının gerekliliğinden söz edilebilmektedir. Özel gereksinimli bireylerin, normal gelişim gösteren bireylerle eşit eğitim ve yaşam olanaklarından faydalanmaları için yasal, idari ve eğitsel düzenlemeler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bireylerin bebeklik döneminden başlayarak, okulöncesi eğitimlerine ve daha sonraki eğitimlerine ilişkin gerekli düzenlemeler oluşturulmaya çalışılmıştır (Kargın, 2003). Özel eğitim, 31.05.2006 tarihli Kanun Hükmünde Kararname’de (KHK/573) ise şöyle tanımlanmaktadır:

“özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, eğitim programları ve yöntemleri bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir.”

Tanımından da görülebildiği gibi, özel gereksinimli bireyler bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal özellikleri yönünden akranlarından farklı gereksinimleri olan bireylerdir. Bu bireylerin eğitimlerinin hangi ortamlarda karşılanması gerektiği konusu gerek özel eğitim alanında gözlenen gelişmelerle bağlantılı olarak, gerekse bireylerin sergiledikleri özellikler ve gereksinimlere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Aynı ortamlarda eğitim, birlikte eğitim gibi seçenekler özel gereksinimli bireylere sağlanabilecek eğitim ortamları seçenekleri arasında yer almaktadır. Bunlardan birlikte eğitim, kaynaştırma eğitimi olarak da kaynaklarda yer almaktadır.

1.3. Kaynaştırma

Eğitimde fırsat eşitliği hakkına, normal gelişim gösteren bireyler gibi özel gereksinimli bireyler de sahiptir. Bu bireyler ancak bu şekilde toplumun bir parçası olarak yaşamlarını sürdürebilirler. Yukarıda da belirtildiği gibi, özel gereksinimli bireylerin eğitimi iki şekilde gerçekleştirilebilir; bunlardan biri ayrı eğitim, diğeri ise birlikte eğitimidir. Ayrı eğitim, özür durumu dikkate alınarak geliştirilen programlar kullanılarak ve özel eğitim personeli tarafından gerçekleştirilir. Birlikte eğitim ise, özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren bireylerin normal sınıf öğretmenleri tarafından aynı sınıfta eğitilmeleridir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

“Kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okulöncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır” (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Madde 23- (1) (2006)

Günümüze kadar kaynaştırmanın tanımı pek çok farklı şekilde yapılmıştır. Örneğin, Sucuoğlu kaynaştırmayı “özel gereksinimli çocukların akranları ile birlikte aynı eğitim ortamlarına, aynı sınıflara yerleştirilmeleridir” ifadesiyle tanımlamıştır (Sucuoğlu, 2006, s.2). Bu şekilde yalın bir tanımın yanı sıra, KHK/573 Madde 12’de “Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür.” gibi ayrıntılı tanımlamasının yapıldığı da görülmektedir.

Kaynaştırma son yıllarda eğitimle ve özellikle de özel eğitimle ilgili olarak en fazla kullanılan terimlerin başında gelmektedir. Ancak kaynaştırma teriminin sıklıkla kullanılması, anlamının bilinerek doğru yerlerde kullanılması anlamına gelmemektedir.

1.4. Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma

Özel gereksinimli bireylerin toplum yaşamına bir an önce ayak uydurabilmeleri için daha okulöncesi çağlarda durumlarına uygun eğitim almaları gereklidir. Bu eğitim sağlanırken, en az kısıtlayıcı ortamda bulunmaları onların akranları ile etkileşim içine girmelerini sağlayacaktır. Bu da ancak tam zamanlı kaynaştırma ile sağlanabilir. Okulöncesi eğitim döneminde kaynaştırma programı uygulanırken, öğretmenin, ailenin, normal çocukların ve özel gereksinimli çocukların konuya yaklaşımları başarıyı belirler (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

Özel gereksinimli bireylerin kaynaştırma programlarına alınması için en uygun zaman okulöncesi dönemdir. Ülkemizde okulöncesi eğitim programları normal gelişim gösteren çocuklar göz önüne alınarak hazırlanmakla birlikte, çocukların kendilerine özgü yetenek ve becerileri dikkate alındığında, özel gereksinimli çocuklar için de rahatlıkla kullanılabileceği ifade edilmektedir. Okulöncesi eğitim alan çocukların, çok doğal oldukları için arkadaşlıkları da kendiliğinden gelişmekte ve sorularına samimi

cevaplar verildiğinde kaynaştırmaya alınan çocuğu kabullenmeleri kolay olmakta ve bu durum sosyal kaynaşmayı sağlamaktadır. Böylece, özel gereksinimli çocuk kendisini daha iyi hissetmekte ve özrünün yanında davranışsal sorunların çıkma olasılığı azalmaktadır (I. Özürlüler Şurası, 1999).

Okulöncesi dönemde kaynaştırma uygulamaları sonucu, normal çocukta olduğu gibi özel gereksinimli çocuklarda da gelişim hızlanmakta ve ikincil yetersizlikler önlenebilmektedir. Özel gereksinimli çocuklar, normal gelişim gösteren çocuklarla aynı ortamda olduklarında moral kazanırlar ve akranlarından pek çok davranışı kazanabilirler (Eripek, 2003). Gerçekte özel gereksinimli bireyler yaşamlarının her döneminde normal gelişim gösteren bireylerle kaynaştırılabilirler. Ancak okulöncesi dönem büyük önem taşımaktadır. Özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren akranlarından daha çok okulöncesi eğitim fırsatına ihtiyacı vardır (Ataman, 1996; Bıyıklı, 1988).

Okulöncesi eğitimi, “doğumdan ilköğretimin başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan bu yaş çocukların zihinsel özelliklerine ve gelişim düzeylerine uygun, zengin bir uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların tüm gelişimini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren eğitim süreci” olarak tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1995, s.18).

Doğum öncesi dönemde, doğumdan sonraki ilk aylarda ve yıllarda olup bitenlerin etkisi, yaşam boyu belirleyici olabilir. Özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren akranlarından daha çok okulöncesi eğitim fırsatına ihtiyacı vardır (Ataman, 1996). Bu çocuklarla ne kadar erken dönemde çalışılmaya başlanırsa, alınacak sonuç, daha ileriki yaşlarda başlanılan kaynaştırma eğitiminden alınacak sonuçlara oranla daha olumlu olacaktır. Çocuğun; akranlarıyla bir arada olması, sosyal gelişimin yanında diğer alanlarda da birçok beceri kazanmasına yardımcı olacaktır.

Özel eğitimin başarıya ulaşması için gerekli olan şartlardan birisi mümkün olduğunca erken dönemde eğitime başlamaktır. Gelişimin en hızlı dönemi olan okulöncesi yıllarında özel eğitime başlanırsa çocuklarda çevre ile olan etkileşime bağlı olarak, o kadar erken gelişim göstermeleri sağlanmış olur. Bu konuda ikinci önemli nokta da

ailenin eğitimidir. Ülkemizde özel gereksinimli çocukların eğitimi için gerekli eğitim kurumları ve personelin yetersizliği düşünülürse aileye bu açığı azaltmaya ya da kapatmaya yönelik çok görev düşmektedir. Aile bu konuda eğitilmeli ve okulda yapılan etkinlikleri evde de sürdürmelidir (Özgür, 2004).

1.5 Okulöncesi Dönemde Başarılı Kaynaştırmanın Gerçekleştirilebilmesi İçin Bulunması Gereken Etmenler

Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının, sınıf öğretmeninin ve okul personelinin kaynaştırma uygulamasının gerekliliğine inanmaları ve bu konuda çaba göstermelerine, sınıftaki diğer öğrencilerin özel gereksinimli öğrenci ve kaynaştırma uygulaması hakkında bilgilendirilerek hazırlanmalarına ve hem öğretmen hem de özel gereksinimli öğrencinin destek özel eğitim hizmetleri almalarına bağlı olduğu belirtilmektedir (Batu, 2000; Kırcaali-İftar, 1998).

Özel gereksinimli bireylerin erken dönemde tanınıp uygun eğitime devam etmesinin önemi bilinmektedir. Kaynaştırma eğitimi, eğitimde fırsat eşitliği ilkesini gerçekleştirmek için en uygun olan eğitim olarak görülmektedir. Kaynaştırma eğitiminden beklenen yararın görülmesi için hem ebeveynlerin hem de eğitim kurumlarının üzerine düşen görevleri yapması gerekmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların sosyal kabulünün sağlanması ve özel gereksinimli çocukların uyum sağlayabilmesi için öğretmenlere ve ebeveynlere daha fazla rol düşmektedir. Özellikle kaynaştırma eğitiminin zorunlu olduğu okulöncesi dönemde buna daha fazla özen gösterilmelidir. Okulöncesi dönemin, çocukların kişilik gelişiminde kritik dönem olduğu düşünüldüğünde, normal gelişim gösteren çocukların bu dönemde elde edecekleri kazanımların tüm hayatları boyunca özel gereksinimli bireylere ilişkin bakışlarını etkileyeceği belirtilmektedir (İmrak, 2009).

Özel gereksinimli çocukların normal sınıflara sağlıklı olarak kaynaştırılması, bu çocukların öğretmenleri, okul çalışanları, yöneticileri, ebeveynleri için uzun ve planlı bir süreci gerektirmektedir. Başarılı kaynaştırma uygulamaları için koşullar dikkatle

incelenmelidir. Kaynakların ve içeriğin özel gereksinimli çocuklara uygun hazırlanması gerekmektedir (Blair, 1985).

Kaynaştırma programları, ancak sistemli bir şekilde planlandıklarında başarılı olacaktır. Bu başarıyı yakalayabilmek için eğitim programlarının yapılandırılması, konu ile ilgili yeterli araştırmanın yapılması, fiziksel ortamın düzenlenmesi, bireyselleştirilmiş eğitim programları uygulanması gerekmektedir. Ayrıca öğretmenlerin deneyimleri, konuya yaklaşımları, özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin olumlu tutum içinde olmaları da başarıyı belirleyen önemli etkenlerdir (Barrafato, 1998).

Kaynaştırmanın başarıya ulaşmasında çocukların birbirlerini kabul edip arkadaşlık kurmaları en önemli nokta olarak düşünülebilir. Odom'a (2000) göre; okulöncesi dönemde çocuklar genelde özel gereksinimli arkadaşları yerine normal gelişim gösteren arkadaşları ile oyun oynamayı tercih etmektedirler. Bu noktada ailelerin ve öğretmenlerin yaklaşımları önem kazanmaktadır. Onların kabul edici tutumları, çocuklar tarafından model alınacaktır.

Kaynaştırma yalnızca özel gereksinimli öğrencinin genel eğitim sınıfına yerleştirilmesi demek değildir. Aynı zamanda bazı düzenlemelerin yapılması, genel ilkelerin yerine getirilmesi ve temel ölçütlerin karşılanması gerekmektedir. Kaynaştırma uygulamalarının okulöncesi dönemde başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için sınıf öğretmeni, normal gelişim gösteren öğrenciler, kaynaştırma öğrencileri, her iki gruptaki öğrencilerin de aileleri fiziksel ortam, bireyselleştirilmiş eğitim programları gibi etmenler önemli roller oynamaktadır (Batu ve Kırcaali-İftar 2005). Bu çalışmanın konusu okulöncesi dönemde özel anaokullarındaki eğitimcilerin görüşlerinin alınması olduğundan aşağıda bu unsurlardan sadece eğitimciler ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

1.6. Kaynaştırmanın Başarıyla Uygulanmasında Öğretmenler

Eğitimin hangi kademesinde olursa olsun, kaynaştırmanın başarılı bir şekilde yürütülmesinin en önemli unsurunu sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Kaynaştırmanın başarısında önemli role sahip olan sınıf öğretmenleri; her türlü sınıf koşullarında,

engelli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerin bulunduğu sınıfa kaynaştırılmasında hem sınıfın sosyal atmosferi hem de davranışları açısından güçlü bir arabulucu özelliği taşımaktadır (Dönmez, Avcı ve Aslan,1997).

Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi uygulamalarında kendilerini yeterli görmeleri, dolayısıyla kaynaştırmayı başarıyla gerçekleştirmeleri ile kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğretmenlerin özel gereksinimli çocuk ve kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi sahibi olmaları ile kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada, bilginin öğretmenlerin istekli ve başarılı olması üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermiştir (Diken ve Sucuoğlu, 1999).

Çocukların özellikleri ne olursa olsun, alacakları eğitimin etkililiği büyük oranda öğretmen tutumlarına bağlıdır. Kaynaştırma eğitimi yalnızca engelli çocukların gelişimine katkıda bulunan bir eğitim modeli olarak değerlendirilmemelidir. İletişimin iki yönlü olmasına özen gösterilmeli, engelli çocuklara sağlayacağı yararların yanı sıra normal çocuklara sağlayacağı yararlar da dikkate alınmalıdır (Darica, 1992).

Kaynaştırma sınıfı öğretmeni olacak öğretmenlerin, sınıflarında kaynaştırma yapmaya istekli ve özel gereksinimli öğrenciyi kabul edici bir tutum içinde olmaları gerekmektedir Yapılan pek çok araştırma, normal eğitim öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin olumsuz tutumlar içinde olduklarını göstermektedir (Gallagher, 1986; Hudson, Graham ve Warner, 1986; Reisberg ve Wolf, 1986).

Batu'nun (1998) 19 öğretmenle yaptığı görüşmelerde, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan meslek lisesi öğretmenlerinin, kendilerine sağlanabilecek destek özel eğitim hizmetlerinden en çok özel eğitim danışmanlığını, daha sonra da sınıf içi yardımı benimsedikleri, kaynak odayı ise hiçbir öğretmenin tercih etmediği saptanmıştır.

Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamasına ve kaynaştırma öğrencilerine ilişkin tutumlarını olumlu yöne çevirmek amacıyla gerçekleştirilebilecek çeşitli etkinlikler bulunmaktadır. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi, sınıf öğretmenin

ve okul personelinin kaynaştırma uygulamasının gerekliliğine inanmaları ve bu konuda çaba göstermelerine, sınıftaki diğer öğrencilerin özel gereksinimli öğrenci ve kaynaştırma uygulaması hakkında bilgilendirilerek hazırlanmalarına ve hem öğretmen hem de özel gereksinimli öğrencinin destek özel eğitim hizmetleri almalarına bağlı olduğu belirtilmektedir (Batu, 2000; Kırcaali-İftar, 1998).

Türkiye’de sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını inceleyen çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının olumsuz olduğu (Diken ve Sucuoğlu, 1999; Metin ve Çakmak, 1998; Uysal, 2003) ve kaynaştırma konusundaki bilgilendirmenin tutumların olumlu yönde değişmesini sağladığı (Gözün ve Yıkılmış, 2003; Yıkılmış, Şahbaz ve Peker, 1998) görülmüştür. Yapılan çalışmalarda, kaynaştırma ortamlarında görev yapan normal sınıf öğretmenlerine destek hizmet sağlanmadığı ve bu öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi için uygulama öncesinde hazırlanmadıkları görülmektedir. Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların eğitimine yönelik hazırlanmamaları ve yeterli donanıma sahip olmamaları olumsuz tutumları beraberinde getirmekte ve kaynaştırma programlarının başarıyla uygulanmasını güçleştirmektedir (Kayaoğlu, 1999).

1.7. İlgili Araştırmalar

Yapılan kaynak taraması sonucunda, araştırmamızda önemli olan, “okulöncesi dönemde kaynaştırma ile ilgili çalışmalarda eğitici görüşleri” taranmıştır. Bu başlık altında yedi çalışma ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Diken (1998) tarafından yapılan araştırmanın amacı, öğretmenlerin engelli öğrencilere ve kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesidir. Sınıfında zihin engelli öğrenci bulunan 53 öğretmen ile bulunmayan 56 öğretmenin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumları karşılaştırmıştır. Sınıfında zihin engelli öğrenci bulunan 53 öğretmenin %60’ı zihin engelli çocuklara ilişkin deneyiminin olmadığını, %87’si zihin engellilerin eğitimine, %64’ü kaynaştırmaya ilişkin eğitim almadıklarını, %86’sı destek hizmetlere gereksinim duyduğunu, %75’i hiçbir destek hizmeti almadığını ifade etmişlerdir. Araştırmada “Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sınıfında zihin engelli öğrenciler bulunan ve

bulunmayan öğretmenlerin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik toplam tutum puanlarının ortalamalarının farklılaştığı belirlenmiştir. Sınıfında zihin engelli öğrenci bulunan öğretmenlerin tutumlarında önceden deneyim sahibi olma, kaynaştırma konusunda eğitim alma değişkenleri yönünden anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılmasıyla ilgili diğer araştırmada, Uysal (1995) Eskişehir ilinde 77 okulda görev yapan okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapmış ve bu görüşmeleri niceliksel olarak analiz etmiştir. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin kişilik özelliklerinin, deneyimlerinin ve kaynaştırmayı benimsemiş olmalarının kaynaştırma uygulamasını olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, kaynaştırma sınıfına derse giren öğretmenlerin bilgilendirilme istekleri ve eğitim programlarının kaynaştırmaya uygun hale getirilmesi gerekliliği de sonuçlar arasında yer almıştır.

Dikenin araştırmasıyla benzerlik gösteren ancak sadece öğretmenler değil velilerinde görüşlerini alan, Özbaba (2000) çalışmasında öğretmen ve velilerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarını belirlemeye çalışırken, çalışmasında eğitim düzeyi, özel eğitim konusunda eğitim almış olma, kaynaştırma konusunda eğitim almış olma ve deneyim gibi değişkenlerin ile öğretmenlerin tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada kaynaştırmanın neden olduğu sorunlar ve sağladığı katkılara ilişkin maddelere yer verilmiş, ancak verileri analiz ederken yalnızca öğretmenler ile ilgili olarak ele alınan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında bir farklılığa yol açıp açmadığını analiz edilmiş ve ele alınan değişkenlerin anlamlı bir farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu üç araştırmadan sonra örnek gösterilen tüm araştırmalar, okul öncesi eğitim dönemlerine ilişkin yapılmıştır.

Balaban, Yılmaz ve Yıldıztaş (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırma, okulöncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin okulöncesi öğretmenlerin görüşlerini incelemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Bolu ve Ankara İl merkezinde bulunan 2008-2009 öğretim yılında M.E.B.'na bağlı eğitim kurumlarında görev yapan 45 okulöncesi öğretmeni oluşturmuştur. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemek için Bilgi Formu ve "Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Tutumlar Ölçeği" kullanılmıştır.

Öğretmenlerin sınıflarındaki kaynaştırma eğitimi uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ile kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi uygulamalarında kendilerini yeterli görmeleri ile kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Sonuçta, kaynaştırma eğitiminde önemli bir role sahip öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ve özel gereksinimli çocuklara ilişkin tutumlarının geliştirilmesine ve yeterliklerinin artırılmasına ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır.

Altun ve Gülben (2009)'nın araştırmalarında farklı olarak, okulöncesi eğitimde özel gereksinime ihtiyacı olan çocukların tespiti, bu öğrencilerin eğitime yönelik uygulanan yöntemler ve bu süreçte karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Trabzon ili merkez okulöncesi eğitim kurumlarında çalışan toplam 10 okulöncesi öğretmeni ile yürütülen araştırmada veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmada okulöncesi öğretmenlerinin, özel gereksinimli öğrenciler hakkındaki bilgi ve tutumları da ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler nitel araştırma yaklaşımında sıklıkla kullanılan, "sürekli karşılaştırma metodu" aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışma sonunda, öğretmenlerin çoğunluğunun özel eğitimle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve özel gereksinimli çocukların eğitimini desteklemek yönünden yetersiz kaldıkları ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır.

Sargın ve Sünbül (2002) ise çalışmalarında, Konya ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarında çalışan anasınıfı öğretmenlerinin, okulöncesi eğitim döneminde uygulanan kaynaştırma eğitime ve bu eğitim programı içerisinde yer alan özel gereksinimli çocuklara yönelik tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcılara kaynaştırmaya karşı tutum ölçeği ve araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket uygulanmıştır. Uygulama sonucunda, katılımcıların genel olarak kaynaştırma eğitime olumlu tutum içinde bulundukları ancak özel gereksinimli çocuklara yönelik tutumlarının ise engel türlerine göre farklılaştığı saptanmıştır. Kaynaştırmaya ilişkin tutum ve görüşleri inceleyen araştırmalarda özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitimi kaynaştırma ortamında alıp almaması, okulöncesi dönemdeki kaynaştırma uygulamaları nedeniyle yaşanacak sorunlar ve okul öncesi

dönemdeki kaynaştırma uygulamalarının sağlayacağı katkılar ortak olarak ele alınan konulardır.

Bu araştırmaya yöntem ve konusuyla en yakın olan bir diğer araştırmada Varlier (2004) diğerlerinden farklı olarak, okul öncesi dönemde öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini yarı-yapılandırılmış görüşmelerle belirlemeye yönelik çalışmıştır. Araştırma M.E.B.'e bağlı ilköğretim ve anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenlerinden kaynaştırma öğrencisi olan 30 öğretmen ile yapılmıştır. Özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitimi kaynaştırma ortamında alıp almamalarına ilişkin olarak, örneklemini oluşturan öğretmenlerin tümünün özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitim alması gerektiği konusunda olumlu görüş belirttikleri görülmüştür. Kaynaştırmaya ilişkin olumlu görüş belirten öğretmenlerin bile kaynaştırmaya ilişkin “sınıf ve davranış kontrolünde güçlük yaşanması, öğretmenin özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgisiz ve deneyimsiz olması, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrenciyi kabullenememeleri ve özel gereksinimli öğrenci ile diğer öğrencilerin iletişim kuramaması” gibi pek çok sorun yaşadıkları da bulgular arasındadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bilgi ihtiyacı içinde oldukları ve kaynaştırmanın hem özel gereksinimli öğrenci hem de normal gelişim gösteren öğrenci için olumlu katkı sağladığına inandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye’de okulöncesi dönemde özel gereksinimli çocukların kaynaştırılmalarına ilişkin eğitici görüş ve tutumları konusunda yapılan araştırmaların son derece sınırlı olduğu görülmektedir. Sınırlı sayıda yapılan araştırmalar, eğitimcilerin görüş ve tutumları konusunda bazı ipuçları verdiği kadar, Türkiye’de kaynaştırma kavramının nasıl algılandığı ve uygulandığı konusunda önemli sonuçlar vermektedir. Her şeyden önce sınıfında özel gereksinimli öğrenci bulunan öğretmenlerin çoğunun bu konuda kapsamlı bir eğitim almadığı görülmektedir. Eğitim aldığını ifade eden öğretmenlerin ise aldıkları eğitimin tutumlarında olumlu bir değişikliğe neden olmadığını bulgular ve araştırma verileri göstermektedir. Kuşkusuz bu durum uygulamada birçok problemin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu araştırmada daha önce okulöncesi dönemde, öğretmenlerle yapılan kaynaştırma araştırmaları taranmıştır. Alanyazında devlet

okullarındaki uygulamalara, sonuçlara ve yaşanan sorunlara ulaşılmıştır. Ancak özel anaokullarında çalışan eğitimcilerin konuyla ilgili görüşlerinin alındığı herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Buradan yola çıkılarak, bu çalışmada özel kurumlarda görev yapan eğitimcilerin kaynaştırmaya bakışı, yeterlilikleri ve kaynaştırmanın eğitimciler açısından olumlu ve olumsuz yönlerinin araştırılması planlanmıştır.

1.8. Amaç

Bu araştırmanın amacı, Eskişehir ili merkezinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel anaokullarında bulunan eğitimcilerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda şu araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Eğitimcilerin özel gereksinimli çocuk ve özel eğitim konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Eğitimcilerin okul öncesi dönemde kaynaştırma konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Eğitimcilerin kaynaştırmanın yararları konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Eğitimcilerin başarılı bir kaynaştırma uygulamasında bulunması gereken etmenler konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Eğitimcilerin başarılı bir kaynaştırma için ihtiyaç duyduğu destek hizmetler nelerdir?
- Eğitimcilerin devlet okulu ile özel anaokulları arasındaki farklar konusundaki düşünceleri nelerdir?

1.9. Önem

Araştırma, okulöncesinde özel gereksinimli çocukların özel anaokullarında ne tür eğitime tabii tutulduklarını öğrenmek ve okulöncesi eğitimcilerinin bu çocuklara olan bakış açılarını değerlendirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu araştırma, özel anaokulunda görev yapan okulöncesi eğitimcilerinin özel eğitim ve özel gereksinimli çocuklar ile ilgili görüşlerini ortaya çıkaracaktır. Özel kurumlarda görev yapan ve özel gereksinimli öğrencisi olan eğitimcilerin destek eğitim alanlarındaki ihtiyaçlarını

belirlemek üzere de önemlilik arz etmektedir. Ayrıca yapılan araştırma, eğitimcilerin bakış açısıyla kaynaştırma uygulamaları ile olumlu ve olumsuz yönlerini belirleme açısından önem arz etmektedir. Araştırmanın okulöncesi eğitimcilerine ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu çalışma Türkiye’de özel anaokullarında yapılan ilk çalışma olması nedeniyle alana farklı bir katkı getirecektir. Kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunlar, özel gereksinimli öğrencilerin yaşamlarının ilk yıllarında belirlenmesi ve bu sorunların çözülmesi ya da önlenmesine yönelik yapılacak çalışmalara temel oluşturacaktır. Yapılan bu çalışmalarda çocuğun daha sonraki eğitim yaşantısını hem akademik hem de sosyal açıdan yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.10. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Eskişehir ilinde hizmet veren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel anaokullarında görev yapan toplam 26 eğitimcinin görüşleri ile sınırlıdır.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma yöntemi, araştırmanın yapıldığı anaokulları ve katılımcıların özellikleri, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin dökümü ile analizi yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, Eskişehir ilinde, özel anaokullarındaki eğitimcilerin okulöncesi dönemde kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, betimsel olarak planlanan bu çalışma nitel veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırmayı, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 19). Nitel araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan veri toplama teknikleri "gözlem, görüşme ve doküman analizidir" (Ekiz, 2003, s. 55).

Görüşme, sosyal bilimlerde ve özellikle de sosyolojide en sık kullanılan araştırma tekniklerinden biridir. Steward ve Cash (1985) görüşmeyi, "önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci" olarak tanımlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 92). Görüşme, tekniğine ve içeriğine göre yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış

görüşme ve yarı-yapılandırılmış görüşme olmak üzere üç gruptan oluşur (Mason, 1996; Türkoğlu, 2007). Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler arasında kalan ve en çok kullanılan görüşme tekniğidir (Karasar,1995).

Araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar. Bu sorular görüşülecek olan kişilere aynı sırayla sorulur, ancak görüşülen kişinin görüşme sırasında soruları istediği genişlikte yanıtlamasına izin verilir (Batu, 1998). Bu araştırmada, eğitimcilerle yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve yapılan görüşmeler betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırmada, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasının nedeni, araştırmacının daha sistematik ve karşılaştırılabilir, derinlemesine bilgi elde etmek istemesidir.

2.2. Katılımcılar

Bu bölümde araştırmanın yapıldığı anaokulları ve katılımcı eğitimcilerin özellikleri tanıtılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını özel anaokuluna görev yapan meslek lisesi ve üniversite mezunu eğitimciler oluşturmaktadır. Görüşmeye katılan eğitimcilerden 22'sinin daha önceki yıllarda özel gereksinimli öğrencisinin olmuş, dört eğitici ise daha önce hiç özel gereksinimli öğrenci ile çalışmamıştır. Ayrıca, görüşme yapılan 26 katılımcının 17'si özel eğitimle ilgili ders aldığını, dokuz katılımcı ise almadığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcılardan 17'si çalıştıkları sınıfta özel gereksinimli öğrencisi olmadığını belirtmiştir. Daha önceki yıllarda ve şu anda çalıştıkları özel gereksinimli öğrencinin özür türünü otizm, down sendromu, konuşma engeli ve işitme engeli olarak belirtmişlerdir.

2.2.1. Araştırmanın Yapıldığı Okullar

Araştırma, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ve eğitimcileri araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden tüm Özel Anaokullarında gerçekleştirilmiştir.

2009 yılında Eskişehir’de on adet Anaokulu bulunmaktaydı. Tüm anaokulları ile telefonla iletişim kurularak araştırmanın amacı ve yöntem hakkında kısaca bilgi verildi. Anaokullarından sekizi görüşmeye katılacaklarını bildirdiler ve araştırma, okullardaki gönüllü olan 26 eğitici ile gerçekleştirildi.

Araştırmacı, araştırma kapsamına alınan okullardaki eğitimcilerin görüş ve önerilerini almak üzere, okul müdürlerine araştırmanın amacı ve içeriği ile ilgili gerekli bilgileri vermiştir. Araştırmacı, araştırmanın belirlenen tarihler arasında gerçekleştirilebilmesi için okul yöneticilerinden gerekli izin ve desteği almış ve araştırmasını desenlemiştir.

2.2.2 Araştırmaya Katılan Eğitimciler

Araştırma, anaokulu eğitimcilerinden oluşan toplam 26 katılımcı ile yürütülmüştür. Araştırmanın yapılması planlanan okullara karar verildikten sonra okul müdürleriyle görüşülmüş, kendilerinden onay alınmıştır. Katılımcıların lise eğitim düzeyinde eğitim alanlar meslek lisesi çocuk gelişimi ve eğitiminden mezundur. Üniversite lisans mezunu katılımcılar ise Ev Ekonomisi Yüksek Okulu çocuk gelişimi bölümünden mezun olduklarını bildirmişlerdir. Daha sonra okullardaki diğer eğitimciler ile görüşülerek, araştırmanın amacı ve nasıl gerçekleştirileceği ile ilgili gerekli bilgi ve açıklamalar kendilerine sunulmuştur. Eğitimcilerin gönüllü olarak çalışmaya katılmalarına araştırmacı tarafından özen gösterilmiş ve sadece gönüllü olan eğitimciler araştırmanın katılımcılarını

oluşturmuştur. Araştırmacı, araştırmada yer almak isteyen eğitimcilerden, daha önce araştırmacı tarafından hazırlanmış sözleşmeleri okuyup imzalamalarını istemiştir(EK 2).

Tablo 2.1.

Görüşmeye Katılan Eğitimcilerle İlişkin Demografik Bilgiler					
NO	KOD ADI	ÖĞRENİM DURUMU	MEZUNİYETİ	DENEYİMİ (YIL)	KAYNAŞTIRM DENEYİMİ
1	Esmâ	Lisans	Gazi Ü. E.E.Y.O.	5	Var
2	Şenay	Lisans	Anadolu Ü. O.Ö.Ö.	2	Var
3	Gülçin	Lisans	Anadolu Ü. O.Ö.Ö.	1	Var
4	Latife	Ön Lisans	Gazi Ü. E.E.Y.O.	32	Var
5	Sena	Lise	Olgunlaşma K.M.L.	1	Yok
6	Deniz	Lisans	Anadolu Ü. O.Ö.Ö.	7	Var
7	Ferda	Lisans	Anadolu Ü. O.Ö.Ö.	11	Var
8	Esmer	Lisans	Bilkent Ü. Ç.G.E.	8	Var
9	Filiz	Lisans	9 Eylül Fen Ed.Fak.	10	Var
10	Evin	Lise	Habib Edip T. K.M.L.	3	Var
11	Ayşegül	Lise	Gazi K.M.L.	3	Var
12	Ayşe	Lisans	Anadolu Ü. O.Ö.Ö.	10	Var
13	Tuğçe	Ön Lisans	Anadolu Ü. Porsuk M.Y.O.	3	Yok
14	Selin	Ön Lisans	Anadolu Ü. Porsuk M.Y.O.	3	Var
15	Gülşen	Lisans	Anadolu Ü. Porsuk M.Y.O.	3	Var
16	Çiğdem	Lise	Olgunlaşma K.M.L.	2	Var
17	Ayçin	Lise	Habib Edip T. K.M.L.	8	Var
18	Nurten	Lise	Olgunlaşma K.M.L.	2	Var
19	Fatoş	Lisans	Anadolu Ü.Fen Ed.Fak.	24	Var
20	Ceren	Lise	Habib Edip T. K.M.L.	3	Var
21	Hadiye	Lisans	Gazi Ü. E.E.Y.O.	24	Var
22	Ayşen	Ön Lisans	Anadolu Ü. Porsuk M.Y.O.	4	Var
23	Metin	Lisans	Ankara Ü.Fen Ed.Fak.	28	Var
24	Derin	Lise	Gazi K.M.L.	5	Var
25	Serap	Lise	Habib Edip T. K.M.L.	2	Yok
26	Oben	Lisans	Gazi Ü. E.E.Y.O.	32	Var

Tablo 2.1.'de görüldüğü üzere, katılımcıların 13'ü lisans, dördü ön lisans, dokuzu ise meslek lisesi düzeyinde eğitime sahiptir. 10 öğretmen eğitim fakültesi, üçü fen edebiyat fakültesi, dördü yüksek okul, dokuzu da meslek lisesinin çocuk gelişiminden

mezunudur. Tüm katılımcılar çalışmakta oldukları okulda yönetici ya da öğretmen olarak görev yapmaktadır. Katılımcılardan sekizi okulda yönetici, 18'i de öğretmen olarak görev yapmaktadır. 13 katılımcının deneyimi 0-5 yıl arasındadır, yedi katılımcı 5-10 yıl arası, altı katılımcı da 20 yıl ve üzeri deneyime sahiptir.

2.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bu araştırmada, verilerin toplanması yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, araştırmacı tarafından bir görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırmada katılımcılara sorulacak soruların belirlenmesi amacıyla, 2008 yılına kadar Türkiye'de yayınlanan "kaynaştırma" konulu kaynaklar incelenmiş ve görüşmede kullanılacak sorular, araştırmacı tarafından bu kaynaklar rehber alınarak belirlenmiştir. Hazırlanan sorular kaynaştırma çalışmaları olan iki özel eğitim zihin engelliler bölümünden mezun doktora derecesine sahip uzman tarafından gözden geçirilerek soruların kontrol ve düzeltmeleri yapılmıştır. Görüşmede kullanılacak sorular hazırlanırken; kolay anlaşılabilir sorular yazma, odaklı sorular hazırlama, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma, alternatif sorular sorma ve irdeleme soruları hazırlama, farklı türden sorular yazma, soruları mantıklı bir biçimde organize etme gibi görüşme formu hazırlanırken dikkat edilmesi gereken ilkelere uyulmuştur (Türkoğlu, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2000).

2.4. Verilerin Toplanması

Bu bölümde, görüşme kılavuzu, görüşme ilkeleri ve verilerin toplanmasına yer verilmiştir.

2.4.1. Görüşme Kılavuzu

Görüşmelere başlamadan önce bir görüşme kılavuzu hazırlanmıştır (EK 1). Görüşme kılavuzu, görüşmecinin kaynak kişiyle karşılaştığı anda başlayan ve ayrıldığında sona eren görevlerini, değişen ayrıntılarda içeren bir belgedir. Görüşme kılavuzu; araştırmacının, kendisini nasıl tanıtacağı, amacını nasıl açıklayacağı, kaynak kişiden

beklenenlerin neler olduğunu açıklayacağı, hangi soruları nasıl ve hangi sırada soracağı, kayıt işleminin nasıl yürütüleceği ve görüşmenin hangi ifadeler ile bitirileceği gibi bilgiler içerir (Karasar, 1995).

Bu amaçla, araştırmacı kendisinin Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programında öğrenci olduğunu ve bu araştırmada elde edilecek verilerin yüksek lisans tezinin verilerini oluşturacağını belirtmiştir. Katılımcılara, görüşme sürecinde verdikleri bilgilerin gizli kalacağı, elde edilen bilgilerin bu araştırmanın dışında kesinlikle kullanılmayacağı konusunda bilgi verilmiştir. Araştırma sonuçlarını yazarken görüşülen bireylerin isimlerinin kesinlikle rapora yansıtılmayacağı, raporda onlar için belirlenen kod isimlerin kullanılacağı hakkında bilgiler de kılavuzda yer almıştır. Soruların araştırmacı tarafından sorulacağı, istenirse soruların birkaç kez okunabileceği ve sorular yeterince açık değilse, açıklama yapılmasını istemekten çekinilmemesi gerektiği araştırmacı tarafından yazılı olarak açıklanmış ve daha sonra katılımcılara da söylenmiştir. Bunu yanı sıra, görüşme sırasında katılımcıların bir sohbet ortamında olduğu gibi rahat davranmaları rica edilmiş görüşme sırasında ses kaydı yapılacağı bir kez daha ifade edilmiştir.

2.4.2. Görüşme İlkeleri

Görüşmeler sırasında, katılımcıların araştırmaya gönüllü olarak katılmalarına dikkat edilmiştir. Araştırmanın ne amaçla ve nasıl yürütüleceği ve araştırma sonuçlarını nasıl kullanılacağı araştırmacı tarafından katılımcılara açıklanmıştır. Görüşme soruları belirlendikten sonra bir sıraya konulmuş ve soruların belirlenen sıra ile sorulmasına karar verilmiştir.

Görüşme sırasında, soruları yanıtlayan katılımcılara hiçbir şekilde müdahale edilmemesine ve ayrıca katılımcıların rahat bir şekilde görüş bildirmesine olanak

sağlanmasına karar verilmiştir. Eğiticilerin yanıtladıkları sorunun yanlış anlaşıldığı durumlarda araştırmacının soruyu farklı şekilde dile getirerek katılımcıya rehberlik etmesi kararlaştırılmıştır. Ancak katılımcının tekrar konu dışı yanıtlar vermesi durumunda herhangi bir müdahale yapılmadan, katılımcının düşüncelerini tamamen ifade etmesine izin verilmesi uygun görülmüştür. Son olarak, görüşmeler sırasında, soruların olabildiğince konuşma tarzında sorulmasına, araştırmacının teşvik edici, yansız ve empatik olmaya özen göstermesine dikkat edilmiştir.

2.4.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, 29.05.2009 - 12.08.2009 tarihleri arasında gerçekleştirilen görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmacı, araştırmanın amacına uygun olarak, hazırlamış olduğu 17 soruyu katılımcılara yöneltmiş ve yanıtları ses cihazına kayıt edilmiştir. Görüşme süreci 12.08.2009 tarihinde tamamlanmıştır.

Görüşmeler katılımcılardan yapılan ön görüşmeler doğrultusunda, kendilerine uygun olan yer ve zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşme takvimi Tablo 2.2’de yer almaktadır. Görüşme sırasında her bir görüşmeci için görüşme kılavuzu, sözleşme, görüşmenin yapıldığı yer, saat ve tarihin not edildiği formlar (Ek 3) ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen kayıtlar, bilgisayar ortamında ses kaydı olarak muhafaza edilmiştir.

Araştırmacı, görüşmeler başlamadan önce her bir katılımcı ile bire bir görüşüp araştırmanın amacını açıklamış ve görüşmeyi kayıt altına alacağını belirtmiştir. Araştırmacı, bu kayıtları kendisi ve tez danışmanından başka kimsenin dinlemeyeceğini, analizlerini uygulama güvenilirliği çalışması yapan kişinin dışında kimsenin okumayacağını belirtmiştir.

Tüm katılımcılar, görüşme öncesinde araştırmacı tarafından hazırlanan sözleşme metnini okumuş ve imzalamıştır (Ek 1). Yapılan görüşmelerde, katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanan 17 adet soru yöneltilmiş ve konu ile ilgili katılımcıların görüşleri alınarak ses kayıt cihazına kayıt edilmiştir.

Tablo 2.2

Görüşme Tablosu					
NO	KOD ADI	TARİHİ	KAYIT SAATİ	KAYIT YERİ	SÜRE
1	Esmâ	29.05.2009	11:30	Küçük Şeyler Anaokulu	21'34"
2	Şenay	02.06.2009	13:00	Küçük Şeyler Anaokulu	23'21"
3	Gülçin	02.06.2009	13:45	Küçük Şeyler Anaokulu	17'04"
4	Latife	02.06.2009	14:30	Küçük Şeyler Anaokulu	31'56"
5	Sena	17.06.2009	11:45	Yumurcak Anaokulu	13'53"
6	Deniz	17.06.2009	13:00	Yumurcak Anaokulu	19'47"
7	Ferda	17.06.2009	14:00	Yumurcak Anaokulu	19'42"
8	Esmer	01.07.2009	13:45	Gülenyüzler Anaokulu	19'40"
9	Filiz	14.07.2009	10:30	Paylaşım Anaokulu	24'26"
10	Evin	14.07.2009	11:30	Paylaşım Anaokulu	17'53"
11	Ayşegül	14.07.2009	12:00	Paylaşım Anaokulu	12'58"
12	Ayşe	14.07.2009	12:30	Paylaşım Anaokulu	22'33"
13	Tuğçe	14.07.2009	13:40	Paylaşım Anaokulu	15'29"
14	Selin	01.08.2009	11:00	Beyaz Zambak Anaokulu	19'29"
15	Gülşen	01.08.2009	11:45	Beyaz Zambak Anaokulu	12'44"
16	Çiğdem	01.08.2009	12:30	Beyaz Zambak Anaokulu	16'04"
17	Ayçin	12.08.2009	12:30	Uğur Böceği Anaokulu	18'59"
18	Nurten	12.08.2009	13:30	Uğur Böceği Anaokulu	08'20"
19	Fatoş	12.08.2009	14:00	Uğur Böceği Anaokulu	17'19"
20	Ceren	01.09.2009	12:30	Fidanlar Anaokulu	15'39"
21	Hadiye	01.09.2009	13:15	Fidanlar Anaokulu	15'13"
22	Ayşen	01.09.2009	14:30	Fidanlar Anaokulu	14'42"
23	Metin	11.09.2009	12:00	Beyaz Zambak Anaokulu	11'10"
24	Derin	15.09.2009	11:30	Gülenyüzler Anaokulu	12'20"
25	Serap	21.09.2009	14:30	Şeker Anaokulu	09'27"
26	Oben	21.09.2009	15:00	Şeker Anaokulu	09'45"

2.5. Verilerin Dökümü ve Analizi

Araştırma verileri niceliksel olarak analiz edilmiştir. Araştırmacı, hazırlanmış olan görüşme kılavuzuna uygun olarak her katılımcıyla bireysel görüşmelerini tamamlamıştır. Görüşmelerin tamamlanmasından sonra kayıtların kâğıda dökümü işlemine geçilmiştir. Kayıtların dökümü için her bir eğitici için ayrı bir görüşme formu kullanılmıştır.

Görüşme sırasında araştırmacının yaptığı ses kaydının, her eğitici için, hiçbir değişiklik yapılmadan aynen görüşme formuna dökümü yapılmıştır (Ek 4). Böylece yazılı hale getirilen görüşmelerin tamamı tek tek okunarak değerlendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirme sonucunda, her bir soru maddesinin altında yer alabilecek yanıt kategorilerinin yazılı olduğu “Görüşme Kodlama Anahtarı” oluşturulmuştur (Ek 5). Böylece görüşme kodlama anahtarında araştırmanın sorularına ve bu soruların cevaplarını kapsayacak şekilde oluşturulan kategorilere yer verilmiştir.

Görüşme kodlama anahtarında yer alan kategorilerin uygunluğunun belirlenmesi amacıyla, görüşmelerin dökümünün yapıldığı görüşme formlarından 1/3’ü (dokuzu) yansız atama yoluyla seçilmiştir. Seçilen dokuz görüşme için boş birer görüşme kodlama anahtarı çoğaltılarak alandan bir uzmana verilmiştir. Seçilen görüşme formları araştırmacı ve uzman tarafından birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme, görüşülen eğiticinin görüşlerine uygun bulunan kategorilerin görüşme kodlama anahtarına işaretlenmesi şeklinde yapılmıştır.

İki araştırmacının yaptığı bu işaretlemenin tutarlılığını belirlemek amacıyla, işaretlemelerin yapıldığı görüşme kodlama anahtarları her bir sorunun cevabı tek tek ele alınarak karşılaştırılmıştır. Bu çalışma sonucunda bazı görüşme sorularının yanıt şıklarına yeni maddeler eklenmiş, bazı sorulardan maddeler çıkarılmıştır. Böylece, görüşme kodlama anahtarı son şeklini almıştır.

Kodlayıcılar arası güvenilirliğin belirlenebilmesi amacıyla, görüşme yapılan dokuz katılımcının görüşme kodlama anahtarı ve görüşme formları ikişer adet çoğaltılmıştır. Değerlendirmek üzere çoğaltılan görüşme kodlama anahtarlarının birer nüshası alandan bir uzmana verilirken diğer nüshaları araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Uzman ve araştırmacının birbirinden bağımsız olarak doldurdukları görüşme kodlama anahtarları arasındaki tutarlılık incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar sırasında, araştırmacı ve uzman işaretledikleri her bir soru maddesini kapsayan kategori kontrol edilerek değerlendiriciler arası “Görüş Birliği” ya da “Görüş Ayrılığı” şeklinde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmacı ve uzman ilgili sorunun aynı kategorisini işaretlemişse, bu, *kodlayıcılar arası görüş birliği* olarak kabul edilmiştir. Ancak soruda araştırmacı ile uzman farklı kategoriye işaretlemiş ise; araştırmacının yaptığı analiz referans olarak kabul edilerek, sadece bir *görüş ayrılığı* kabul edilmiştir. Ancak yapılan kodlamalar sırasında, araştırmacı ve uzman tarafından soruyla ilgili kategorilerde hiçbir işaretleme yapılmamışsa, yine *kodlayıcılar arası görüş birliği* olarak kabul edilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmanın güvenilirlik hesaplaması, Uyuşum Yüzdesi Formülü (Agreement Percentage) kullanılarak yapılmıştır (Türnüklü, 2000):

Görüş Birliği

X 100

Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı

Tablo 2.3

Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri	
Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri
%	
Soru 4	% 100
Soru 5 (a)	% 100
Soru 6 (b)	% 100
Soru 13 (c)	% 100
Soru 14	% 100
Soru 9	% 92
Soru 7 (b)	% 91
Soru 12 (a)	% 91
Soru 12 (b)	% 91
Soru 16	% 90
Soru 6 (a)	% 89
Soru 13 (a)	% 89
Soru 17	% 89
Soru 11 (a)	% 88
Soru 10	%86
Soru 5 (d)	% 83
Soru 11 (b)	% 83
Soru 15 (b)	% 83
Soru 5 (b)	% 82
Soru 15 (a)	% 80
Soru 13 (b-i)	% 78
Soru 13 (b-ii)	% 78
Soru 8	% 77
Soru 5 (c)	% 71
Soru 7 (a)	% 71
Ortalama	% 87.28

Tablo 2.3.'te soruların güvenilirlik yüzdeleri, güvenilirliği en yüksek olan sorudan en düşük olan soruya doğru sıralanmış olarak sunulmaktadır. Değerlendiriciler arasındaki güvenilirliğin %71 ile %100 arasında değiştiği ve güvenilirlik ortalamasının %87.28 olduğu belirlenmiştir.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, görüşme yapılan eğitimcilerden elde edilen bilgilerden oluşan araştırmanın bulguları yer almaktadır. Görüşme formundan elde edilen bilgiler doğrultusunda formda yer alan her soru ayrı ayrı incelenmiştir. Görüşmelerden elde edilen bilgiler araştırmanın soruları doğrultusunda altı temada gruplanmıştır. Bu temalar şöyle sıralanmaktadır:

1. Eğitimcilerin özel gereksinimli çocuk ve özel eğitim konusundaki düşünceleri nelerdir?
2. Eğitimcilerin okul öncesi dönemde kaynaştırma konusundaki düşünceleri nelerdir?
3. Eğitimcilerin kaynaştırmanın yararları konusundaki düşünceleri nelerdir?
4. Eğitimcilerin başarılı bir kaynaştırma uygulamasında bulunması gereken etmenler konusundaki düşünceleri nelerdir?
5. Eğitimcilerin başarılı bir kaynaştırma için ihtiyaç duyduğu destek hizmetler nelerdir?
6. Eğitimcilerin devlet okulu ile özel anaokulları arasındaki farklar konusundaki düşünceleri nelerdir?

3.1. Eğitimcilerin özel gereksinimli çocuk ve özel eğitim konusundaki düşünceleri

3.1.1.“Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür farklılıklar vardır?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Katılımcılara ayrıca, “Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür farklılıklar vardır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda Tablo 3.1.1.’te verilmiştir.

TABLO 3.1.1.

Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasındaki farklılıklar

Yanıtlar	f
a – Engelli çocuğa bireyselleştirerek anlatmak gerekiyor (özen göstermek, seviyesine uygun anlatmak, daha çok uğraşmak)	16
b – Kendini ifade etmede, derdini anlatmada farklılığı var	9
c –Özgüven eksikliği var (içine kapanık, kendini kabullendirme, arkadaşlarıyla oynama da problem yaşıyor, köşeye çekiliyor, sınıftan kopuk)	8
d –Engeline göre farklılıklar var (dikkat süresi ve öğretim süresi farklı)	8
e –Davranış problemleri daha fazla ve farklı (takıntılı davranışlar, masaya oturmak, dersin akışında yaşanan sorunlar)	5
f – Gereksinimleri ve ilgi alanları farklı	4
g – Diğer	4

Görüşme yapılan on altı eğitici “engelli çocuklara bireyselleştirerek anlatmak gerekiyor” başlığında özen göstermek, seviyesine uygun anlatmak, öğretim ve davranış açısından daha çok uğraşmak gerektiğini belirtmişlerdir. Eğiticilerin dokuzu ise, özel gereksinimli öğrencinin kendini ifade etmede ve derdini anlatmada normal gelişim gösteren akranlarından farklılaştığını ifade ederken, “özgüven eksikliği var” diyen sekiz katılımcı bunu; içine kapanıklık, kendini kabullendirme, arkadaşlarıyla oynamada problem yaşama şeklinde detaylandırmıştır. Sekiz katılımcı engeline göre farklılıklar

var demiş ve dikkat süresinin ve öğretim süresinin akranlarına göre farklı olduğunu belirtmiştir. Kendileriyle görüşülen dört katılımcının yanıtları ise, araştırmacı tarafından “diğer” kategorisine yerleştirilmiştir. Bu yanıtlara bakıldığında, bazı katılımcılar “özel gereksinimli öğrencinin okula alışmakta zorlandığını” söylemiş, bir başka katılımcı ise “daha duygusal ve sevgiye ihtiyacı var” şeklinde yanıtlamıştır.

3.1.2 “Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür benzerlikler vardır?”Sorusuna İlişkin Bulgular

Katılımcılara “Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür benzerlikler vardır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda Tablo 3.1.2’de verilmiştir.

TABLO 3.1.2

Özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasındaki benzerlikler

Yanıtlar	f
a – İkisi de çocuk, ilgi ve sevgi beklerler	16
b – Oyun oynamak ve grupta kabul edilmek isterler	4
c – Yemek yemede benziyorlar	3
d – Paylaşmak ikisi için de zor	3
e – İkisi de okula başladığında kendini, isteklerini ifade etmede problem yaşıyor.	2
f – İkisi de yaramazlık yapar	1
g – Diğer	4

Tablo 3.1.2. incelendiğinde, görüşme yapılan 16 katılımcı öğretmen “ikisi de çocuk, ilgi ve sevgi bekliyorlar” şeklinde ağırlıklı olarak görüş bildirmiştir. Dört katılımcı eğitici “oyun oynamak ve grupta kabul edilmek isterler” şeklinde, üç öğretmen “yemek yemede benzerler” şeklinde fikir beyan etmişlerdir. “Paylaşmak ikisi için de zor” diyen üç kişi dışında, iki katılımcı da “çocukların okula başladıkları ilk dönemlerde sorun yaşadıklarını belirtirlerken bir kişi de iki grubun da yaramazlık yaptığını söylemiştir. Katılımcılardan dördünün yanıtları “diğer” kategorisine yerleştirilmiştir. Bu yanıtlara bakıldığında, ilk bakışta benziyor diyen katılımcılar tanıdıkça ayrılıyorlar şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir. Fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının benzer olduğunu, engelli bireyin öğrenmede aşamalara ihtiyacı var, beslenme ve tuvalet alışkanlığında benzediklerine ilişkin eğiticiler farklı açıklamalar yapmışlardır.

3.1.3 “Özel gereksinimli öğrencinin normal sınıfa yerleştirilebilmesi için sahip olması gereken beceriler nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 3.1.3’de katılımcılara sorulan “Özel gereksinimli öğrencinin normal sınıfa yerleştirilebilmesi için sahip olması gereken beceriler nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 3.1.3.’ye bakıldığında aslında bir önceki sorunun da devamı olan “Özel gereksinimli öğrencinin normal sınıfa yerleştirilebilmesi için sahip olması gereken beceriler nelerdir?” sorusuna katılımcılardan 12’si iletişim için dil gelişiminin olmasını önemsemiş ve işaretlemiş de olsa kendini ifade edebilmesi, diğer çocuklarla da iletişim kurabilmesinin gerekliliğinden söz etmiştir. Yedi öğretmen sosyal ve özbakım becerisinin gelişmiş olması, yedi eğitici de mutlaka tuvalet eğitimini kazanmış olması gerektiğini vurgulamıştır. Altı katılımcı el becerilerine sahip olmasının önemini vurgularken, dört katılımcı ise “sahip olması gereken herhangi bir beceri yok” açıklamasını yapmış ve “zaten okula bunun için geliyorlar” diyerek görüşlerini bildirmişlerdir. Katılımcılarda üçü “öğretilebilir” şeklinde ifadede bulunurken ikisi ise “arkadaşlarına zarar vermemesi” şeklinde görüş belirtmiştir. “Diğer” başlığının altında yer alan bir katılımcının yanıtı ise “yemek yeme ve yürüme becerisinin olması” şeklindedir.

TABLO 3.1.3

*Özel gereksinimli öğrencinin normal sınıfa yerleştirilebilmesi için
sahip olması gereken beceriler*

Yanıtlar	f
a – Dil gelişiminin olması (kendini işaretle de olsa ifade etmesi, diğer çocuklarla iletişim olması)	12
b – Tuvalet eğitimini almış olması	7
c - Sosyal beceri ve özbakım becerisi olması	7
d – El becerilerine sahip olması	6
e – Sahip olması gereken herhangi bir beceri yok	4
f – Öğretilbilir	3
g – Arkadaşlarına zarar vermemesi	2
h – Dikkat süresinin en az 10 dk. olması ve öğretmenini dinlemesi	1
ı – Diğer	1

3.2.Eğiticilerin okul öncesi dönemde kaynaştırma konusundaki düşünceleri

3.2.1. “Sizce hangi öğrenciler kaynaştırılmalıdır?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 3.2.1.’de katılımcılara sorulan “Sizce hangi öğrenciler kaynaştırılmalıdır?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları yer almaktadır.

TABLO 3.2.1.

Kaynaştırılması uygun olan öğrenciler

Yanıtlar	f
a – Bütün çocuklar kaynaştırılmalıdır	9
b – Eğitilebilir çocuklar kaynaştırılmalıdır	8
c – Zihin engelli, otistik, down sendromlu çocuklar kaynaştırılmalıdır	5
d – Çevresindekilere ve arkadaşlarına zarar vermeyecek çocuklar kaynaştırılmalıdır	4
e – Özgüveni olmayan (paylaşmayı bilmeyen, içine kapanık, tek başına oynayan) çocuklar kaynaştırılmalıdır.	4
f – Bedensel engelliler kaynaştırılmalıdır.	4
g – Öğretilbilir öğrenciler kaynaştırılmalıdır.	3
h – RAM dan kaynaştırma eğitimi alabilir tanısı alan çocuklar kaynaştırılmalıdır	3
ı – Diğer	2

Araştırmadaki dokuz katılımcı tüm engellilerin kaynaştırılması gerektiği konusunda görüş bildirmiştir. Sekiz kişi “eğitilebilir çocuklar kaynaştırılmalıdır” şeklinde açıklama yapmıştır. Beş katılımcı “zihin engelli, otistik, down sendromlu çocuklar kaynaştırılmalıdır” şeklinde fikir beyan ederlerken, dört eğitici, “çevresindekilere ve arkadaşlarına zarar vermeyecek çocuklar kaynaştırılmalıdır” açıklamasını yapmıştır.

Dört katılımcı “özüveni olmayan (paylaşmayı bilmeyen, içine kapanık, tek başına oynayan) çocuklar kaynaştırılmalıdır” şeklinde, diğer dört katılımcı ise “bedensel engelli çocuklar kaynaştırılmalıdır” şeklinde ifadede bulunmuşlardır. Katılımcılardan üçü “RAM’dan kaynaştırma eğitimi alabilir tanısı alan çocuklar kaynaştırılmalıdır” şeklinde diğer üç öğretmen ise “öğretilbilir öğrenciler kaynaştırılmalıdır” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bunun yanı sıra iki eğiticinin yanıtları “diğer” kategorisinde değerlendirilmiştir. Buna göre, “diğer” başlığı altında, “işitme engelliler” ve “az da olsa öz bakım becerisine sahip çocuklar” kaynaştırılmalıdır şeklinde iki farklı cevap alınmıştır.

3.2.2. “Okulöncesi dönemi düşündüğümüzde kaynaştırmadaki en önemli sorun ne olabilir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 3.2.2.’de katılımcılara sorulan “Okulöncesi dönemi düşündüğümüzde kaynaştırmadaki en önemli sorun ne olabilir?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları yer almaktadır.

TABLO 3.2.2.

Okulöncesi dönemde kaynaştırmadaki en önemli sorunlar

Yanıtlar	f
a – Okul ve eğiticinin duyarlı olmaması (yeterli bilgiyle sahip olmaması)	10
b – Arkadaşları ile iletişim kuramaması ve arkadaşlarının onu kabullenmemesi	9
c – Olumsuz anne, baba tutumları (ailenin destek vermemesi, kabullenmemesi, rehabilitasyona yönlendirmemesi)	8
d – Diğer çocukların ailelerinin sorun yaratması	4
e – Ülkemizde özel gereksinimli öğrencinin eğitimi ile ilgilenilmemesi	2
f – RAM ve rehabilitasyonun yanlış yönlendirmesi	1
g – Özel gereksinimli öğrencinin saldırgan davranışlar göstermesi	1
h – Diğer	4

Tablo 3.2.2. bütün olarak incelendiğinde, “Okulöncesi dönemi düşündüğümüzde kaynaştırmadaki en önemli sorun ne olabilir?” sorusuna on katılımcının okul ve eğiticinin duyarlı olmamasını ve yeterli bilgiye sahip olmamasını en önemli sorun olarak gördükleri şeklindeki yanıtları göze çarpmaktadır. Dokuz katılımcı için kaynaştırma öğrencisinin arkadaşlarıyla kurduğu iletişimin en önemli sorun olduğu ve bu nedenle arkadaşlarının onları kabullenmediğini belirttikleri görülmektedir. Diğer çocukların ailelerinin problem olduğunu dört katılımcı bildirmiş ve onların özel gereksinimli öğrencinin kendi çocukları ile aynı sınıfta olmasına tepki gösterdiklerini belirtmişlerdir. İki eğitici ise, “Bu ülkede özel gereksinimli öğrencilerle ilgilenildiğini düşünmüyorum” diyerek görüşlerini bildirmişlerdir.

3.2.3 “Özel gereksinimli öğrenci ailelerinin, kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

“Özel gereksinimli öğrenci ailelerinin, kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 3.2.3’de verilmiştir.

Tablo 3.2.3’de katılımcılara “Özel gereksinimli öğrenci ailelerinin kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. 26 katılımcıdan elde edilen 43 görüşten 10’u “kabullenmiyor” ve “bilgi sahibi değiller” olarak belirtilmiştir. Sekiz katılımcıdan gelen yanıt ise, “onların da desteğe ihtiyacı var” biçimindedir. 10 katılımcıdan alınan diğer bir görüş de önemlidir ve “Duyarlı ve ilgililer kaynaştırmadan mutlu oluyorlar” şeklinde belirtilmiştir. Altı katılımcı, “aileler duygusal ve hassas bakıyorlar” ve diğer dört yanıt da “aileler, öğretmenin çocuklara faydalı olmasını bekliyorlar” şeklindedir. Kendileriyle görüşülen sadece bir eğiticinin yanıtı araştırmacı tarafından “diğer” kategorisini yerleştirilmiştir. Bu yanıtı bakıldığında, öğretmenin soruyu “iyi gelişmeler olacağını ümit ediyorlar” şekilde yanıtlamış olduğu görülmektedir.

TABLO 3.2.3.

*Özel gereksinimli öğrenci ailelerinin kaynaştırmayla ilgili
duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşler*

Yanıtlar	f
a – Kabullenmiyorlar ve bilgi sahibi değiller	10
b – Duyarlı ve ilgililer kaynaştırmadan mutlu oluyorlar	10
c – Onların da desteğe ihtiyacı var (endişeliler ve genellikle okul etkinliklerinde çekingen davranıyorlar)	8
d – Duygusal ve hassas bakıyorlar (cezalandırıldıklarını ve neden bizim başımıza geldi şeklinde düşünüyorlar)	6
e – Aileler, öğretmenin çocuklara faydalı olmasını bekliyorlar	4
f – Bu çocukların üzerine daha fazla düşüyorlar ve çocuklar bunu kullanıyorlar	2
g – Kendilerinden uzaklaştırmak ve dinlenmek istiyorlar	2
h – Diğer	1

3.2.4 “Normal öğrenci ailelerinin, kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Tabloda kendileriyle görüşülen eğitimcilerin çoğunluğunun görüşü iki ayrı grupta toplanmıştır. Bu yanıtlara bakıldığında, 15 eğitimcinin soruyu “çocuklarına zarar vereceklerini düşünüyorlar”, “rahatsızlık duyuyorlar, karşı çıkıyorlar” şekilde yanıtlamış olduğu görülmektedir. Yine aynı çerçevede bakan yedi görüş de “İlk başta biraz tepkili davranıyorlar ama zamanla kabulleniyorlar” şeklinde olmuştur.

Diğer bir grup ise “kabulleniyorlar ve olumlu karşılıyorlar, çocukları için doğru bir tecrübe olacağını düşünüyorlar”. Bir katılımcı da görüşünü “Engelin seyrini ve aşamalarını soruyorlar ve bilgilenmek istiyorlar” şeklinde belirtmiştir.

TABLO 3.2.4

Normal öğrenci ailelerinin kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşler

“Normal öğrenci ailelerinin, kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları tablo 3.2.4.’de verilmiştir.

Yanıtlar	f
a – Çocuklarına zarar vereceklerini düşünüyorlar (rahatsızlık duyuyorlar, karşı çıkıyorlar)	15
b – Kabulleniyorlar (olumlu karşılıyorlar çocukları için doğru bir tecrübe olacağını düşünüyorlar)	11
c – İlk başta biraz tepkili davranıyorlar ama zamanla kabulleniyorlar	7
d – Engelin seyrini ve aşamalarını soruyorlar ve bilgilenmek istiyorlar	1

3.2.5. “Özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitim almalarının gerekliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

“Özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitim almalarının gerekliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları tablo 3.2.5.’de verilmiştir.

TABLO 3.2.5.

*Özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitim almalarının gerekliliği
konusunda düşünceler*

Yanıtlar	f
a – Almalı (gerekli)	26

Tablo 3.2.5.’de “Özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitim almalarının gerekliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusunun yanıtı çok net olarak ortaya konmuştur. Bu soruya tüm katılımcılar “almalı, gereklidir” şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir

3.3. Eğitimcilerin kaynaştırmanın yararları konusundaki düşünceleri

3.3.1. “Özel gereksinimli öğrenci açısından kaynaştırmadan ne umuyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan eğitimcilere yöneltilen “Özel gereksinimli öğrenci açısından kaynaştırmadan ne umuyoruz?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 3.3.1.’de verilmiştir.

TABLO 3.3.1.

Katılımcıların özel gereksinimli öğrenci açısından kaynaştırmadan beklentileri

Yanıtlar	f
a – Arkadaşları ile vakit geçirmesi	9
b – İletişim becerilerinin ilerlemesi, konuşmayı ilerletmesi	9
c – Öz güven gelişimi (kendi beceri ve yeteneklerinin farkında olması)	9
d – Paylaşma (arkadaşları ile paylaşma, kendi araçlarını paylaşma)	8
e- Toplumda kendini kurtaracak hale gelmesi	8
f – Sıraya girmesi, yemek yemesi	2
g – Sorumluluk alabilmesi	1
h – Dikkat süresinin uzaması	1
i – Diğer	3

Katılımcıların özel gereksinimli öğrenci açısından kaynaştırmadan beklentileri genel olarak incelendiğinde, dokuz eğitici arkadaşları ile vakit geçirmesinin önemini ifade etmişlerdir. Sekiz eğitici paylaşmayı öğrenmelerini önemsemiş ve arkadaşları ile oyuncakları paylaşma konusu üzerinde durmuştur. İletişim becerilerini kazanması ve konuşmayı ilerletmesi diğer dokuz katılımcının görüşü olarak dikkat çekmiştir. Yine aynı sayıda bir başka görüşte özgüven gelişiminin desteklenmesi, kendi beceri ve

yeteneklerinin farkında olmasıdır. Toplumda kendini kurtaracak hale gelmesi gibi genel bir görüş de sekiz katılımcı tarafından paylaşılmıştır. Bunun dışında; sorumluluk alabilmesi, dikkat süresinin uzaması, sıraya girmesi, yemek yemesi gibi kaynaştırmanın

özel gereksinimli öğrenci için önemli etkileri olduğunu ifade eden katılımcılar vardır. Üç katılımcının yanıtı “diğer” kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu yanıtlar “duygusal yönlerini fark etmesi”, “sınıfta farklılıklarını unutabilmesi” ve “performansının birkaç adım üstüne çıkabilmesi” şeklinde toparlanabilir.

3.3.2. “Normal öğrenci açısından kaynaştırmadan ne umuyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 3.3.2.’da araştırmacı “Normal öğrenci açısından kaynaştırmadan ne umuyorsunuz?” sorusunu katılımcılara yöneltmiştir. Soruya verilen yanıtlar ve frekanslar incelendiğinde, görüşmeye katılan 15 eğitici “çocuklar, çevremizde farklı insanların da olabileceğini öğreniyorlar” derken, dokuz eğitici “kendilerinden farklı çocuklarla iletişim kurmayı öğreniyorlar” şeklinde yanıtlamışlardır. Dokuz katılımcı, “çocuklar engelli arkadaşlarının bazılarının yardımı ihtiyacı olduğunu düşünüyorlar ve onlara sahip çıkıyorlar” ve “birlikte yönlendirerek oynuyorlar” yanıtını vermişlerdir.

Bulgulara bakıldığında bazı normal öğrencilerin kaynaştırma uygulamalarından olumsuz yönde etkilendiğini ifade eden görüşlerde yer almaktadır. Bu konuda, dört eğitici çocukların psikolojik yönden etkilendiğini, iki eğitici ise normal akranların kaynaştırma öğrencileriyle birlikte olmak istemediklerini “çocuklar engelli öğrenciyi görünce “bende mi böyle olacağım diye düşünüyorlar.” diyerek görüşlerini ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan katılımcıların üçünün görüşü ise diğer kategorisine yerleştirilmiştir. Bu yanıtlara bakıldığında, “onun olumsuz davranışlarını örnek alıyorlar, hiçbir şey ummuyorum normal öğrenciye bunu anlatmak çok zor” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

TABLO 3.3.2

Katılımcıların normal öğrenci açısından kaynaştırmadan beklentileri

Yanıtlar	f
a – Çevremizde farklı insanların da olabileceğini öğreniyorlar	15
b – Bazılarının yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüyorlar (ona sahip çıkıyorlar, birlikte yönlendirerek oynuyorlar)	9
c – Kendilerinden farklı çocuklarla iletişim kurmayı öğreniyorlar	9
d – Psikolojik yönden olumsuz etkileniyorlar	4
e – Bende mi böyle olacağım diye düşünüyorlar	2
f – Onunla birlikte olmak istemiyorlar	2
g – Diğer	3

3.4. Eğiticilerin başarılı bir kaynaştırma uygulamasında bulunması gereken etmenler konusundaki düşünceleri

3.4.1. “Sınıfınızda özel gereksinimli öğrenci olması durumunda diğer çocuklarla nasıl bir hazırlık çalışması yapardınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular

“Sınıfınızda özel gereksinimli öğrenci olması durumunda diğer çocuklarla nasıl bir hazırlık çalışması yapardınız?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 3.4.1’de verilmiştir.

TABLO 3.4.1

Sınıfa özel gereksinimli öğrenci ilk yerleştirildiğinde diğer çocuklarla yapılabilecek hazırlık çalışmaları

Yanıtlar	f
a – Aramıza katılacak arkadaşları ile ilgili bilgi verirdim	22
d – Bir gün önce dramatizasyon çalışması yapardım (gözlerini, kulaklarını kapatarak neler hissettiklerini sorardım)	4
e – Bazı şeyleri kaldırırdım (ağızına atabileceği küçük şeyleri ve arkadaşlarına zarar verebileceği şeyleri kaldırırdım)	3
b – Kukla ve hikayelerle çocukları hazırlardım	3
f – Diğer çocuklara bilgi vermeyi doğru bulmuyorum	2
c – Bir rehabilitasyon merkezine gezi yapardım	1
g – Diğer	4

Tablo 3.4.1.’te katılımcılara “Sınıfınızda özel gereksinimli öğrenci olması durumunda diğer çocuklarla nasıl bir hazırlık çalışması yapardınız? Sorusu sorulmuş ve sorunun ilk bölümü olan, öğrenci ilk yerleştirildiğinde yapılabilecek uygulamalar hakkında bilgi alınmıştır. Katılımcıların 22’si “aramıza katılacak arkadaşları ile ilgili bilgi verirdim” diye yanıtlarken dört katılımcı “Bir gün önce dramatizasyon çalışması yapardım (gözlerini, kulaklarını kapatarak neler hissettiklerini sorardım)” şeklinde yanıt vermişlerdir. Sadece bilgi vermeyi yeterli bulmayan 3 katılımcı, “Kukla ve hikayelerle çocukları hazırlardım”, Bir rehabilitasyon merkezine gezi yapardım diyen bir katılımcı dışında, üç katılımcı da “Bazı şeyleri kaldırırdım (ağızına atabileceği küçük şeyleri ve arkadaşlarına zarar verebileceği şeyleri kaldırırdım)” demiştir.

Bu görüşlerin dışında “konuyla ilgili diğer çocukları bilgilendirmeyi doğru bulmuyorum” ifadesini kullanan iki katılımcının olduğu da görülmüştür. Kendileriyle görüşülen dört eğiticinin cevapları araştırmacı tarafından “diğer” kategorisine yerleştirilmiştir. Bu cevaplara bakıldığında eğiticilerin soruyu “özel gereksinimli öğrencinin rahat edebileceği bir ortam hazırlarım”, “engeline göre fiziksel şartları hazırlarım”, “onun için yapabileceğimiz etkinlikleri belirlerdim” şekilde yanıtlamış olduğu görülmektedir.

3.4.2.“Yerleştirdikten sonra özel gereksinimli öğrenciye yönelik ne tür değişiklikler, uyarlamalar yapardınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular

“Yerleştirdikten sonra özel gereksinimli öğrenciye yönelik ne tür değişiklikler, uyarlamalar yapardınız?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 3.4.2.’de verilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen bu sorunun ikinci bölümü olan yerleştirildikten sonraki uyarlamalarla ilgili bilgi alınmıştır. Görüşme yapılan katılımcıların 13’ü “Sınıf içinde öğretime yönelik, ona göre düzenlemeler yapardım” demiş ve altısı “Ben ya da yardımcı öğretmen sürekli yanında oluyoruz ve fırsat bulduğumuzda bireysel eğitim veriyoruz” ve yedisi de “Ona daha çok yönelir ve ona göre etkinlikler seçerdim” şeklinde ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili yedi katılımcı “Normal programı uygulardım, yönerge ve fiziksel yardımla katılımını sağlardım” şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir. Az sayıda da olsa birer kişi “Normal çocuğa bir kez anlatıyorsam ona daha çok anlatırdım”, “Sınıf içinde yardımcı öğretmen gibi kullanır ve yönlendirirdim” demiş, bu verilere ek olarak iki görüşmeci ise, “Öğretmeninden bilgi alarak eksik olduğu faaliyetleri yapardım” şeklinde bilgi veren iki görüşmeci görüş bildirmişlerdir.

TABLO 3.4.2.

Katılımcılara göre özel gereksinimli öğrenci sınıfa yerleştirildikten sonra yapılacak uygulamalar

Yanıtlar	f
a – Sınıf içinde öğretime yönelik ona göre düzenlemeler yapardım	13
b – Ona daha çok yönelir ve ona göre etkinlikler seçerdim	7
c – Normal programı uyguluyorum, yönerge ve fiziksel yardımla katılımını sağlardım	7
d – Ben ya da yardımcı öğretmen sürekli yanında oluyorum ve fırsat bulduğumda bireysel eğitim verirdim	6
e – Öğretmeninden bilgi alarak eksik olduğu faaliyetleri yapardım	2
f – Normal çocuğa bir kez anlatıyorsam ona daha çok anlatırdım	1
g – Sınıf içinde yardımcı öğretmen gibi yardım istiyorum ve yönlendirirdim	1
h – Diğer	4

3.4.3. “Sizce kaynaştırmanın başarıya ulaşabilmesi için gerekli unsurlar nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

TABLO 3.4.3.

Kaynaştırmanın başarıya ulaşabilmesi için gerekli unsurlar

Yanıtlar	f
a – Eğitici	20
b – Aile	20
c – Okul	13
d – Diğer Çocuklar	5
e – Toplum ve siyasetçiler	4
f – Normal çocukların aileleri	4
g – Özel eğitim uzmanı ve çocuk gelişim uzmanı	3
h – Kurum seçimi	1
ı – Diğer	2

“Sizce kaynaştırmanın başarıya ulaşabilmesi için gerekli unsurlar nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları tablo 3.4.3’de verilmiştir. Soruya verilen yanıtlar ve frekanslar incelendiğinde, 26 katılımcı, birden çok fikir beyan ederek 72 adet görüş ortaya koymuştur. “Eğitici” olarak 20 görüş bildirilirken, görüşlerin diğer 20’si “Aile”, 13’ü “okul”, beşi “diğer çocuklar”, dördü “toplum ve siyasetçiler” şeklinde ortaya

konulmuştur. “Normal çocukların aileleri” şeklinde dört ve “özel eğitim uzmanı ve çocuk gelişim uzmanı” olarak da üç fikir beyan edilmiştir. Sadece bir katılımcı kurum seçiminin önemli olduğunu belirtmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların iki görüşü de diğer kategorisine yerleştirilmiştir. Bu yanıtlara bakıldığında, “okuldaki herkes” ve “doktoru ve çevresi” olduğu görülmektedir.

3.5. Eğitimcilerin başarılı bir kaynaştırma için ihtiyaç duyduğu destek hizmetler

3.5.1. “Kaynaştırma sırasında gereksinim duyduğunuz durumlarda özel gereksinimli öğrencinin bir özel eğitimciden sınıf içi yardım alması konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

“Kaynaştırma sırasında gereksinim duyduğunuz durumlarda özel gereksinimli öğrencinin bir özel eğitimciden sınıf içi yardım alması konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları tablo 3.5.1.’de verilmiştir.

TABLO 3.5.1.

Gereksinim duyulduğu durumlarda özel gereksinimli öğrencinin bir özel eğitimciden sınıf içi yardım alması konusundaki düşünceler

Yanıtlar	f
a – Çok iyi olur	17
b – Her zaman değil ama arada girerse iyi olur	5
c – Sınıf içerisine öğretmenden başkasını sokma taraftarı değilim	4

Tablo 3.5.1.’de “Kaynaştırma sırasında gereksinim duyduğunuz durumlarda özel gereksinimli öğrencinin bir özel eğitimciden sınıf içi yardım alması konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna 26 katılımcıdan çoğunluğu olan 17’si çok iyi olacağını ve

buna çok ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Beş katılımcı “her zaman değil ama arada girerse iyi olur” şeklinde, dört katılımcı da “sınıfında öğretmenden başkasının olmasının doğru olmadığı” konusunda görüşlerini bildirmişlerdir.

3.5.2. “Ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanından alacağı kaynak oda desteği konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

“Ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanından alacağı kaynak oda desteği konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları tablo 3.5.2.’de verilmiştir.

TABLO 3.5.2.

*Ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanından alınacak kaynak oda desteği
konusunda düşünceler*

Yanıtlar	f
a – İsterim	16
b – İstemem	7
c – Diğer	3

Tablo 3.5.2.’de “Ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanından alacağı kaynak oda desteği konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusunun yanıtı üç bölüme ayrılmıştır. Katılımcıların 16’sı isterim, yedisi istemem, üç katılımcının ifadeleri de araştırmacı tarafından diğer kategorisinde değerlendirmeye alınmıştır.

3.5.2.1. “Neden?” Sorusuna İlişkin Bulgular

”Neden?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları tablo 3.13.3.’de verilmiştir.

TABLO 3.5.2.1.

Kaynak oda konusunda olumlu veya olumsuz verilen cevabın nedenleri

Yanıtlar	f
a – Olmalı, çok iyi olur	16
b– Özel Eğitim Kurumuna gidiyorsa gerek yok	5
c – Benim açımdan değil ama çocuk açısından iyi olur	1
d – Diğer	4

Tablo 3.5.2.1.’de hemen arkasından nedeni sorulduğunda 16 katılımcı kaynak oda desteğinin çok iyi olacağını ve olması gerektiğini bildirirken, katılımcılardan beşi “engelli öğrenci, eğer bir özel eğitim kurumuna gidiyorsa kaynak odaya gerek olmayacağı” konusunda görüşlerini bildirmişlerdir. Sadece bir katılımcı soruyu, “Benim açımdan değil ama çocuk açısından iyi olur” şeklinde yanıtlamıştır. Dört katılımcının ifadeleri de araştırmacı tarafından diğer kategorisinde değerlendirmeye alınmıştır.

3.5.3.“Ders sırasında meydana gelen sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında danışmanlık almanız konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

“Ders sırasında meydana gelen sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında danışmanlık almanız konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları tablo 3.5.3.’de verilmiştir.

TABLO 3.5.3.

Ders sırasında meydana gelen sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında danışmanlık alması konusundaki düşünceler

Yanıtlar	f
a – İsterim	25
b – İstemem	1

Tablo 3.5.3.'da katılımcılara “Ders sırasında meydana gelen sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında danışmanlık almanız konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya hemen hemen tüm katılımcılar, tabloda da görüldüğü gibi olumlu bakmış ve isterim diye görüş bildirmiştir.

3.6. Eğitimcilerin devlet okulu ile özel anaokulları arasındaki farklar konusundaki düşünceleri

3.6.1. “Kaynaştırmada devlet okulu ile özel kurum arasında nasıl bir fark olduğunu düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

“Kaynaştırmada devlet okulu ile özel kurum arasında nasıl bir fark olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar ve frekans dağılımları tablo 3.17.'de verilmiştir.

Tablo 3.6'de araştırmacı katılımcılara son sorusunu“ Kaynaştırmada devlet okulu ile özel kurum arasında nasıl bir fark olduğunu düşünüyorsunuz?” yöneltilmiştir. Soruya

verilen yanıtlar ve frekanslar incelendiğinde, katılımcıların büyük bir kısmı olan 19 kişi özel kurumları (daha dikkatli oluyor, bir şeyler katabilmek, öğrenciyi kaybetmemek için daha çok ilgileniliyor, veli daha dikkatli takip ediyor ve daha çok şey bekliyor) şeklinde görüşlerini bildirmiştir. Dört katılımcı iki kurum arasında herhangi bir fark olmadığını belirtmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların üçünün görüşü diğer kategorisine yerleştirilmiştir. Bu yanıtlara bakıldığında, “bu tamamen eğitici ile alakalı, devlet okulunda kaynaştırma yapılamıyor özel okulda ise diğer veliler istemiyorlar, okul değil öğretmen farkı var” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

TABLO 3.6.

Kaynaştırmada devlet okulu ile özel kurum arasındaki farklar

Yanıtlar	f
a – Özel kurumlar (daha dikkatli oluyor, bir şeyler katabilmek, öğrenciyi kaybetmemek için daha çok ilgileniliyor)	14
b- Özel kurumlarda veli daha dikkatli takip ediyor ve daha çok şey bekliyor	5
b – Herhangi bir fark yok	4
c – Diğer	3

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuç ve öneriler yer almaktadır. Bu başlık altında, araştırmamanın genel amacı çerçevesinde oluşturulan araştırma sorularıyla ilişkili olarak, katılımcılardan elde edilen bulgular kendi aralarında ve alanyazınla karşılaştırılarak yazılmıştır. Araştırma, Eskişehir ilinde bulunan sekiz özel anaokulunda çalışan toplam yirmi altı eğiticinin görüşleri alınarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma sonunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

4.1. Tartışma

Kendileriyle görüşülen, eğiticilerin büyük çoğunluğu, eğitim süreçlerinde lise ya da lisans eğitimleri sırasında ya da daha sonra seminerlerde çeşitli özel eğitim dersleri aldıklarını belirtmişlerdir. Görüşmeciler bu dersleri özel eğitim ve alt konuları olarak belirtmiştir. Ancak, araştırmanın temel amacı olan eğitimin özel gereksinimli öğrenciler ile çalışırken yeterli olup olmadığına dair verdikleri yanıtlarda, aldıkları derslerin sınıflarında özel gereksinimli öğrenci olması durumunda yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Bu bilgi, araştırma sırasında ortaya çıkan önemli bir veridir. Eğiticilerin ayrıca, özel gereksinimli çocuklarla ilgili konularda hizmet-içi eğitim almalarının çok önemli olduğundan bahsettikleri görülmüştür. Araştırmanın bu bulgusuyla benzerlik gösteren araştırmalarda yer alan bilgilere bakıldığında ise; hizmet-içi eğitimin, kaynaştırma becerilerinin kazanılmasına karşı olumlu tutumun artırılmasında etkili olduğu, ayrıca, eğiticilere, özel gereksinimli çocuklarla çalışırken gereksinim duydukları alanlarda bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlayan hizmet-içi eğitim programlarının içeriklerinin iyi düzenlenmiş olması bu programların etkililiğini arttırdığı görülmektedir. Araştırmalara göre, bu hizmet-içi programlar aracılığıyla öğretmenler özel gereksinimli çocuklar hakkında bilgilenme, bakış açısı geliştirme,

daha gerçekçi beklentiler oluşturma olanağı elde edebileceklerdir (Kayaoğlu, 1999; Şahbaz, 1997).

Yine engelli bireylere yönelik tutumlarla ilgili araştırma literatüründe, tutumların engele ilişkin bilgi düzeyi ve etkileşim derecesiyle ilişkili olduğu konusunda pek çok bulgu yer almaktadır (Küçüker, 1997). Araştırmacıların çoğu öğretmenlerin özel gereksinimli çocuklar konusunda olumsuz tutumlara sahip olmalarını, özellikle yeterli bilgilerinin ve özel gereksinimli çocuklar konusunda formal eğitimlerinin olmamasına bağlamaktadırlar (Batu, 2000; Civelek, 1990).

Özel eğitim dersi almayan katılımcılara hangi bilgiye ihtiyaçları olduğunu sorulduğunda, dersi alan ve almayan pek çok eğiticinin özel gereksinimli çocuğa nasıl yaklaşacaklarını bilmediklerini ve özel gereksinimli çocuklarla ilgili daha çok bilgiye ihtiyaçları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bulguyla ilgili alanyazına bakıldığında, örneğin Rule, Killoran, Stowitschek, Innocenti ve Striefel (1985) araştırmalarında öğretmenlerin kaynaştırmaktan kaçındıkları özür gruplarının özel gereksinimli ve duygusal bozukluğu olan öğrenciler olduğunu ortaya koymuştur. Bu isteksizliğin nedeni olarak ise, öğretmenlerin özür türlerine ilişkin bilgilerinin yetersizliği, deneyimlerinin olmayışı ve özel gereksinimli öğrencilere eğitim vermek için yetiştirilmemiş olmaları gösterilmiştir. Benzer bulgular Diken (1999), Batu (2000), Şahbaz (1997), Uysal (2004) v.b. araştırmacıların gerçekleştirdikleri çalışmalarla da desteklenmektedir.

Araştırmanın katılımcılarına, sınıflarında özel gereksinimli öğrencilerinin olup olmadığı sorulduğunda katılımcı eğiticilerin sınıflarında az sayıda özel gereksinimli öğrencilerinin olduğu görülmüştür. Katılımcıların bu konuda iki önemli görüşü olmuştur. İlki, özel bir anaokulunda özel gereksinimli öğrenci olmasının, normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin bu durumdan hoşnut olmaması ve gösterdikleri tepkiler ile normal gelişim gösteren çocuklarının kaydını okuldan aldıkları için okullarına özel gereksinimli öğrenci alamadıklarını belirtmişlerdir. Diğer bir görüşte ise, okullarda özel gereksinimli öğrenci bulunmasını olumlu karşılayan öğretmenler, özel kurumlarda özel gereksinimli çocuğa karşı kurumun ve öğretmenin daha ilgili olduklarını ve sınıflarda daha az sayıda öğrenci olduğu için özel gereksinimli

öğrencileriyle birebir ilgilenebildiklerini belirtmişlerdir. Her iki görüş de kaynaştırma uygulamaları açısından ilgi çekici bilgilerdir.

Eğiticiler, özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasındaki farklılıklardan bahsederken sosyal becerilerin içine dahil edilebilecek içine kapanık olma, yalnız oynamayı tercih etme, sınıftan ve arkadaşlarından kopuk olma gibi özelliklerden söz etmişlerdir. Zihinsel engelli çocukların sosyal becerileri öğrenmelerini araştıran iki çalışmaya ulaşılmıştır. Birinci çalışmada, okul öncesi dönemindeki Down sendromlu ve normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma ortamındaki sosyal iletişim davranışları incelenmiş (Baysal, 1989), diğesinde ise, ana sınıfına yerleştirilen zihinsel engelli öğrencilerin sosyal becerilerini engelli olmayan akranlarının sosyal becerileri ile karşılaştırılmıştır (Uysal, 1999). Her iki çalışmada da zihinsel engelli öğrencilerin sosyal becerilerinin akranlarından daha az olduğu bulunmuştur.

Katılımcılar özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasındaki benzerlikleri, ikisinin de çocuk olması, ihtiyaçlarının aynı olması, ilgi ve sevilme istemeleri, ayrıca, fiziksel görünüşlerinin benzer olması, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının aynı olması şeklinde ifade etmişlerdir. Eğiticilerin yanıtları Batu ve Öncül (2005) tarafından sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle gerçekleştirilen araştırma ile örtüşmektedir. Kendileriyle görüşülen annelerin çoğu özel gereksinimli öğrencinin kendi çocuklarıyla benzerlikleri konusunda özel gereksinimli öğrencinin, kendi çocuklarına benzediğini ifade etmişlerdir. Ancak daha çok fiziksel görünüm hakkında düşüncelerini belirtmişlerdir. Kendi çocuklarının fiziksel görünümüyle, özel gereksinimli çocuğun görünümünün aynı olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, Baykoç-Dönmez ve arkadaşlarının (1998) gerçekleştirdikleri, engelli olan ve olmayan çocuğa sahip anne babaların engellilere ve kaynaştırmaya ilişkin düşüncelerinin alındığı çalışmada da normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-babaların özel gereksinimli çocukların da normal gelişim gösteren çocuklar gibi olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

Eğiticiler, kaynaştırılması uygun olan öğrenciler hakkında görüşleri sorulduğunda, bazı katılımcılar her öğrencinin kaynaştırılabileceğini, ancak kaynaştırma ortamında bulunacakları sürenin farklı olabileceğini ifade ederken, bazı katılımcılar da eğitilebilir çocukların, davranış problemi olanların ve çevresindekilere zarar vermeyecek çocukların kaynaştırılabileceğini belirtmişlerdir. Gözün ve Yıkılmış'ın (2004) müfettişler ile yaptıkları araştırmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Görüşme yapılan müfettişlerin hangi öğrencilerin kaynaştırılabileceği konusunda farklı görüşleri bulunmaktadır. Bu görüşler şu gruplarda toplanmaktadır: (1) Tüm öğrencilerin kaynaştırılabileceği, (2) Sınıf atmosferine uyum sağlayabilecek öğrencilerin kaynaştırılabileceği, (3) Zihinsel engelli öğrencilerin kaynaştırılabileceği ve (4) Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin kaynaştırılabileceği.

Sünbül ve Sargın (2002) ise, gerçekleştirdikleri çalışmada, öğretmenlerin kaynaştırılabilecek öğrencilerle ilgili görüşlerini gruplamışlardır: (1) ileri yaştaki öğretmenlerin, genç meslektaşlarına kıyasla daha fazla, bütün öğrencilerin, özürlü olsun ya da olmasın, normal ilkokullarda eğitim hakkına sahip olmaları yönünde görüş bildirdikleri, (2) standart basılmış materyalleri okuyamayan görme özel gereksinimli çocukların, normal okullarda eğitilebilecekleri, (3) tekerlekli sandalyeye bağımlı olmayan fiziksel özürlü öğrencilerin normal okullarda eğitilebilecekleri, (4) davranışlarını kontrol edemeyen duygusal problemi olan öğrencilerin normal okullarda eğitilebilecekleri şeklinde görüşler ifade etmişlerdir.

Katılımcılar, okulöncesi dönemde kaynaştırmadaki en önemli sorunun okul ve öğretmenin yeterli bilgiye sahip olmaması ve duyarlı olmaması olarak belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra diğer bir sorunu da, konuda yetkin ve yeterli insanlara (özel eğitimciye) ulaşamamak olarak ifade etmişlerdir. Kaynaştırma öğrencilerinin arkadaşları ile iletişimin kuramamalarının en önemli sorun olduğunu ve bu nedenle arkadaşlarının onları kabullenmediğini belirtmişlerdir. Diken ve Sucuoğlu'nun (1999). "öğretmenlerin özel gereksinimli çocuk ve kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi sahibi olmalarının kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarını olumlu etkilediği" yönündeki sonuçları bu araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Katılımcılar, kaynaştırmanın özel gereksinimli öğrenci açısından önemini, sosyal becerileri ve iletişim becerilerinin gelişimini destekleyen bir uygulama olduğunu ortaya koyarak belirtmişlerdir. Sucuoğlu ve Kargın (2006), kaynaştırmanın olumlu sonuçlarından bahsederken, kaynaştırmanın yararları denince, ilk olarak kaynaştırma öğrencisine olan yararlarının akla geldiğini ifade etmişlerdir. Oysa, bunların yanı sıra kaynaştırma uygulamalarının aynı sınıfta yer alan normal gelişim gösteren öğrenciler başta olmak üzere, sınıf öğretmenine, kaynaştırma ve normal gelişim gösteren öğrencilerin anne babalarına da birçok yararının olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmada katılımcı eğitimciler, normal öğrenci açısından da kaynaştırmanın önemli olduğunu vurgulamışlar ve genellikle uygulamanın olumlu olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu bulguya paralellik gösteren bir bulgu olarak, Batu ve Öncül'ün (2005) gerçekleştirdikleri çalışmada, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan normal gelişim gösteren çocukların anneleriyle yapılan görüşmelerde, kaynaştırma uygulamasının yararı konusunda annelerin çoğu hem özel gereksinimli öğrenciye hem de normal gelişim gösteren çocuğa yararı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca kaynaştırma uygulamasının normal gelişim gösteren çocukların daha insancıl olmalarını sağlayan bir uygulama olduğunu ve normal gelişim gösteren çocuklarla özel gereksinimli öğrenci bir arada olursa paylaşımın olabileceği görüşü saptanmıştır. Odom ve diğerleri (1984) ise yaptıkları çalışmada, normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli çocuklarla aynı ortamda olmalarından doğan bir geriliğin olmadığını göstermiş, özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren çocukların eğitimini olumsuz etkilemediklerini belirtmişlerdir. Baykoç-Dönmez ve diğerlerinin (1997) yaptıkları çalışmada ise; hem özel gereksinimli öğrenciye hem de normal gelişim gösteren öğrenciye kaynaştırma uygulamasının yararlı olduğu düşüncesinin savunulduğu görülmektedir. Kaynaştırma uygulamasının yararı, normal gelişim gösteren çocuklar açısından düşünüldüğünde, özel gereksinimli bireyi tanıma ve ona yardımcı olma, sınıfın başarısını etkilemesi, farklı kişilerle iletişim kurma becerisinin artması, paylaşımın olması gibi olumlu düşüncelere rastlanmıştır. Ancak kaynaştırma uygulamasının ne olumlu ne de olumsuz etkisi olmadığını düşünen anne-babaların olduğu görülmüştür. Özel gereksinimli öğrenci açısından ise; normal gelişim gösteren çocuklarla iyi ilişkiler kurabilme, derslerindeki

başarısını artırma, başarısının azalması, topluma kolay uyum sağlayabilmesi, kendini yalnız hissetmesi ve kaynaştırma uygulamasının hiçbir etkisinin olmayacağı düşüncelerinin olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmada hem özel gereksinimli öğrencinin hem de normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasından yararlanamayacağını düşünen anneler sadece akademik becerileri dikkate almışlardır. Kaynaştırmanın tam anlamıyla ne olduğu konusunda normal gelişim gösteren çocuk annelerinde bilgi eksikliği olduğu ortaya çıkmıştır. Vaughn, Elbaum ve Boardman (2001) yaptıkları çalışmada, kaynaştırma öğrencilerinden akademik becerilerde beklenti düşüken, sosyal becerilerde beklentinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Kaynaştırma uygulaması sadece akademik bağlamda düşünülebilen bir uygulama değildir. Özbaba'nın (2000) yaptığı araştırmaya katılan ailelerin %80.8'i çocuğunun özel gereksinimli çocuklarla eğitim almasından rahatsız olurken, %19'u rahatsız olmadıklarını belirtmişlerdir. Çalışmada, normal gelişim gösteren çocuğa sahip aileler, özel gereksinimli çocukların genellikle kendilerine benzeyen çocuklarla birlikte olmaktan daha mutlu olabilecekleri ifadesini kullanırlarken, özel gereksinimli çocuğa sahip aileler özel gereksinimli çocukların özel okulda olmamaları gerektiği ifadesini kullanmışlardır. Baykoç-Dönmez ve diğerlerinin (1998) yaptıkları diğer bir çalışmada da normal gelişim gösteren çocuk anne-babaların bazılarının, özel gereksinimli öğrencinin sınıfta kaynaştırma uygulamasından yararlanmadığını düşündüklerinden dolayı, normal sınıfta kaynaştırma yapılmaması gerektiğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Ancak normal gelişim gösteren çocuk anne-babalarının çoğunun özel gereksinimli öğrencilerin sürekli olarak normal gelişim gösteren çocuklarla aynı sınıfta bulunmasını istedikleri görülmüştür.

Eğiticiler özel gereksinimli öğrenci ailelerine yönelik, kaynaştırmayla ilgili önemli iki farklı görüş bildirmişlerdir. İlk görüş, özel gereksinimli çocuğun ailesinin çocuğunu kabullenmediği ve bilgi sahibi olmadıkları yönündedir. Diğer bir görüş, kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin duyarlı ve ilgili oldukları ve kaynaştırmadan mutlu oldukları şeklindedir. Batu ve Öncül (2005) özel gereksinimli çocuğa sahip anne babaların kaynaştırma programına karşı tutumlarının olumlu olduğunu, özür türünün ise, tutumları olumsuz etkilediğini ortaya koymuşlardır. Özel gereksinimli çocuğa sahip anne-babaların işitme ve konuşma özürlü çocukların katılmalarını tercih ettikleri ancak, zihin,

ortopedik ve görme özürlü çocukların kaynaştırılmalarına karşı olumsuz tutum sergiledikleri görülmektedir. Kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin desteği olmadan kaynaştırma uygulamasının başarılı olmasının mümkün olmadığı görüşü normal gelişim gösteren çocukları olan anneler tarafından belirtilmiştir. Baykoç- Dönmez ve diğerlerinin (1998) yaptıkları çalışmada da, benzer bulgulara rastlanmıştır.

Katılımcılardan bazıları, normal öğrenci ailelerinin bir kısmının özel gereksinimli öğrencinin çocuklarına zarar vereceklerini düşündüklerini ve rahatsızlık duyduklarını dile getirirken, bazıları da ilk başta biraz tepkili davrandıklarını, ancak zamanla kabullendiklerini, bir diğer grup ise ailelerin olumlu bir tutum gösterdiklerini ve öncelikle çocukları için doğru bir tecrübe olacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu alanda ailelerle yapılmış bir araştırmada da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Batu ve Öncül (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, katılımcı annelerin hafif derecede engelden etkilenen özel gereksinimli öğrencinin kaynaştırma sınıfında olabileceğini düşündüklerini ortaya koymuşlardır. Baykoç Dönmez ve diğerlerinin (1998) yaptığı çalışmada ise, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-babalar, kaynaştırma uygulamasında yer alabilecek olan engel gruplarının fiziksel, işitme, görme özürlü öğrenciler, özel gereksinimli öğrencilerin özür türü ayırt etmeksizin olabileceğini belirten maddelere evet ifadesi kullandıkları görülmüştür. Ancak hiçbir özel gereksinimli öğrencinin yer alamayacağını ifade eden maddenin de az da olsa kabul gördüğü ortaya konmuştur. Kaynaştırma uygulamasında yer alabilecek engel gruplarında en son sırada özel gereksinimli grubun olduğu da dikkat çekici bir bulgudur.

Çalışmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin kaynaştırma sırasında destek hizmet amacıyla kendilerine sağlanacak olan özel gereksinimli öğrencinin bir özel eğitimciden sınıf içi yardım almasını, ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanından kaynak oda desteği almasını ve ders sırasında meydana gelen sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında danışmanlık almayı tercih ediş sırasına göre sıraladıkları görülmüştür Benzer sonuç Batu'nun (2000) araştırmasında yapılan görüşmeler sırasında görüşmeye katılan öğretmenlerin tercih ettikleri destek hizmet türlerinin farklılık gösterdiği görülmüştür. Görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin önemli bir kısmı destek hizmet türlerinden özel eğitim danışmanlığını tercih ettiklerini belirtirken, bir kısmı da

sınıf-içi yardımı ve sınıf içi yardımla birlikte özel eğitim danışmanlığını tercih ettiğini bildirmişler, ayrıca, hiçbir desteğe gereksinim duymadığını belirten öğretmenler de olmuştur. Kendileriyle görüşülen öğretmenlerden ikisi eğitim öğretimin, öğretmenle öğrenci arasında bir süreç olduğunu ve bu ilişkinin içine bir başkasının girmesinin kendilerinin olumlu karşıladıkları bir yöntem olmadığını belirtmişlerdir. Baykoç-Dönmez, Avcı ve Aslan (1997) da özel gereksinimli öğrencilerin iyi eğitilebilmesi için normal sınıf öğretmenlerinin özel eğitimcilerden destek almaları ve onlarla iyi bir etkileşim ve işbirliği içinde çalışmaları gerektiğini vurgulamaktadırlar. Dolayısıyla, öğretmenlerin birinci tercihi olan özel eğitim danışmanlığının literatürce de desteklendiği söylenebilir. Öğretmenlerden sınıf-içi yardımı tercih edenler ise, özel eğitim öğretmenin sürekli yanlarında olmasını istedikleri için bu destek hizmet türünü tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Özel gereksinimli öğrenci olması durumunda diğer çocuklarla kaynaştırma öğrencisi sınıfa ilk yerleştirildiğinde yapılabilecek uygulamalar ve yerleştirdikten sonra özel gereksinimli öğrenciye yönelik yapılan uygulamalar ile ilgili olarak, sınıfa gelecek olan arkadaşları ile ilgili bilgi vereceklerini belirte katılımcıların yanı sıra, dramatizasyon, kukla ve hikayelerle çocukları hazırlayacaklarını belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Araştırmalar tarafından da desteklendiği gibi, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için gerekli unsurlardan biri, sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırmaya hazırlanmasıdır. Kaynaştırma uygulamasına ilişkin en güzel ve belki de en ilginç sonuç, normal öğrencilerin özel gereksinimli öğrencileri kabullenmiş olmalarıdır (Batu, 1998). Kaynaştırmanın hedeflerinden birinin de, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli akranlarıyla etkileşim kurmalarına ve normal gelişim gösteren öğrenciler tarafından sosyal kabul görmelerine fırsat tanımadır. Bu amacın gerçekleşebilmesi için sınıf öğretmenin, sınıfındaki normal gelişim gösteren öğrencileri, sınıflarına bir kaynaştırma öğrencisinin katılacağı fikrine hazırlaması gerekmektedir. Batu'nun (1998) gerçekleştirdiği çalışmada, kaynaştırma öğretmenleri, sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma ve özel gereksinimli öğrencilerle ilgili olarak bilgilendirilmelerinin son derece önemli olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca, aynı çalışmada öğretmenler, normal gelişim gösteren öğrencilerin görevlendirilerek,

kaynaştırma öğrencilerine yardımcı olmalarının sağlanabileceğini ve bu uygulamanın okullarında başarıyla uygulandığını dile getirmişlerdir. Özel gereksinimli olmayan çocuklar kaynaştırmanın başarılı olmasında önemli bir araçtır. Çünkü öğrenciler, okulda öğrendiklerinin tümünü yalnızca öğretmen-öğrenci etkileşiminden öğrenmezler. Çocukların öğrendiklerinin önemli bir bölümü öğrenci-öğrenci etkileşimi yoluyla gerçekleşmektedir (Stainback ve Stainback, 1984). Salend'e (1984) göre eğitimciler, eğitim ortamı içinde ve dışında olumlu tutum oluşturabilmek için çalışmakla sorumludurlar. Batu (2000) da gerçekleştirdiği çalışmada kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesi için normal gelişim gösteren öğrencilerle etkinlikler yapılması gerektiğini vurgulamış ve çeşitli etkinlikler önermiştir.

Başarılı bir kaynaştırma uygulamasında bulunması gereken etmenler konusunda kendisi ile görüşülen katılımcılar; öğretmen, okul ve ailenin öneminden söz etmiş ve aslında normal çocukların aileleri, normal çocuklar, toplum ve siyasetçiler de başarılı bir kaynaştırmada bütün olarak görülmüştür. Batu'nun (2000) yaptığı çalışmada da, kaynaştırma uygulamasının başarılı olması için öğretmen özellikleri ve tutumlarının önemli olduğu ortaya konmuştur. Öğretmenler de kaynaştırma uygulamasının hem özel gereksinimli öğrenciye hem de normal gelişim gösteren öğrenciye yararı olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenler çocukların eğitiminden sorumlu olan bireylerdir.

Bir eğitim programını planlamak, uygulamak, çocukların gelişimlerini ve başarılarını sağlamak gibi görevleri vardır. Ancak bu görevleri yerine getirebilmeleri için öncelikle çocuklara yönelik olumlu tutumlara sahip olmaları gerekmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2008). Birçok araştırmacının öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin olumsuz tutumları ile özel gereksinimli bireylere sunulan öğretimin ve destek hizmetlerin nasıl olması gerektiği konusunda bilgi eksiklikleri olduğu için kaynaştırma programına karşı olumsuz görüş geliştirdiklerini ifade ettikleri görülmüştür. (Avcı, 1999; Batu, 1998; Diken, 1998; Sargın, 2002; Uysal 1995).

Sonuç olarak, bu araştırmaya katılan özel anaokullarında çalışan eğitimcilerin özel gereksinimli çocukların eğitimi ile ilgili kaynaştırma uygulamasına olumlu baktıkları ancak, kendilerini bu uygulamayla ilgili yeterli bulmadıkları görülmüştür. Bununla birlikte katılımcı eğitimcilerin kaynaştırma uygulamasının hem özel gereksinimli öğrencilere hem de normal öğrencilere yararı olduğuna inandıkları saptanmıştır. Araştırmaya katılan eğitimciler başarılı bir kaynaştırma uygulamasında bulunması gereken etmenlerle ilgili Rehberlik Araştırma Merkezlerinin öğrencileri doğru yönlendirmesi ve özel eğitim destek hizmetlerinin önemini vurgulamışlardır. Katılımcılar, özel gereksinimli öğrencisi olması durumunda destek hizmetler ve bilgilendirme çalışmasının kaynaştırma uygulamalarının sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesinde önemli rol oynayacağını da ifade etmişlerdir. Bunu yanı sıra, katılımcı eğitimcilerin tamamı kendilerine sağlanacak özel eğitim danışmanlığı hizmetine olumlu bakacaklarını da ifade etmişlerdir. Bütün bu bulgulara ek olarak, çalışmanın katılımcıları özel anaokullarıyla devlet anaokulları arasında fark olarak, özel okullarında daha az sayıda öğrenci olması nedeniyle kaynaştırma öğrencileriyle daha fazla ilgilenme olanağı olduğunu ve özel anaokullarının bu açıdan daha avantajlı konumda olduklarını belirtmişlerdir.

4.2. Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik aşağıda yer alan şu önerilerde bulunulabilir.

4.2.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda bir özel eğitim danışmanı görevlendirilebilir.
2. Kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda öğretmenler, okul yönetimi, okul personeli, normal gelişim gösteren çocuklar, kaynaştırma velileri ve normal gelişim gösteren çocuk anne-babaları kaynaştırma uygulaması hakkında bilgilendirilmelidir. Bunun için de düzenli aralıklarla seminerler, paneller, toplantılar düzenlenebilir.

3. Kaynaştırma uygulamasında yer alan öğrenci, sınıf öğretmeni, normal gelişim gösteren çocuk anne-babaları, kaynaştırma öğrencisinin anne babaları, okul yönetimi ve okul personeli kaynaştırma uygulamasına hazırlanabilir.

4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Çalışmanın genellenmesi için Eskişehir’deki özel kreş ve gündüz bakımevindeki kurumlarda eğitimcilerin görüşlerinin alınabilir,
2. Özel anaokullarında ve kreşlerde kaynaştırmaya yönelik destek hizmet sağlanması ve bu hizmetlerin etkililiklerinin incelenmesi önerilebilir.

EKLER

EK 1 Görüşme Klavuzu.....	64
EK 2 Sözleşme.....	66
EK 3 Görüşme Soruları.....	68
EK 4 Görüşme Dökümü.....	71
EK 5 Görüşme Kodlama Anahtarı.....	73

EK- 1

GÖRÜŞME KLAVUZU

GÖRÜŞME KLAVUZU

Pilot görüşmemizde söylediğim gibi Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Programı'nda Yüksel Lisans öğrenimimi sürdürmekteyim. Sizinle gerçekleştireceğimiz bu çalışma Yüksek Lisans Tezimin verilerini oluşturacağı için çok önem taşımaktadır. Öncelikle görüşmeye vakit ayırdığınız için teşekkür ederim. Size biraz çalışmanın amacından bahsetmek istiyorum. Sizinle okulöncesi dönemde özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma ortamına yerleştirilmesiyle ilgili görüşlerinizi öğrenmek istiyorum.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Görüşmeler benim tarafımdan gerçekleştirilecektir. Görüşmelerin 45 ile 60 dk. arasında sürmesi planlanmaktadır.

Görüşme sırasında konuşma akışını not almadaki güçlükler nedeniyle görüşmeyi kesintiye uğratmamak ve sizden talep ettiğim zaman dilimini aşmamak için teyp kaydı almayı uygun gördüm. Görüşme boyunca adınız hiçbir şekilde kayıtlarda geçmeyecek ve kayıtların dökümü yapıldığında size takma bir isim konacaktır. Teyp kayıtlarında yer alan görüş, öneri ve yorumlarınız sadece bilimsel veri olarak kullanılacak ve grup verisine dönüştürüldükten sonra kayıtlar silinecektir. Görüşme kayıtlarını dışında kimse dinlemeyecek ve okumayacaktır. Araştırma sonuçlandıktan sonra eğer isterseniz, araştırmada elde edilen sonuçlar size ulaştırılacaktır. Anlatımlarıma ilişkin olarak sormak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Bu açıklamalar doğrultusunda, sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı olarak imzalayarak olası tedirginliği gidermenin uygun olacağına inanıyorum.

EK – II
SÖZLEŞME

SÖZLEŞME

Değerli Öğretmenim,

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum. Görüşme sırasında konuşma akışını not almadaki güçlükler nedeni ile, görüşmeyi kesintiye uğratmamak ve talep ettiğim zaman limitini aşmamak için ses kaydı yapacağımı bildirmek istiyorum. Ses kaydından dolayı rahatsızlık hissetmemeniz için de bir açıklama yapmayı uygun buldum.

Bu araştırmayı sizlerin gönüllü katılımıyla gerçekleştiriyoruz. Görüşme sırasında yapılan ses kayıtlarında belirttiğiniz fikir ve yorumlarınızın bilimsel veri olma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmek istiyorum.

Yapacağım ses kaydını danışmanım dışında kimsenin dinlemeyeceğini, bu kayıta söylediklerinizin grup verisine dönüştürülmek dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını, grup verisine dönüştürüldükten sonra ses kaydınızın silineceğini garanti ediyor ve bildirimlerinizden dolayı size herhangi bir şekilde rahatsız edecek durumda bırakmayacağıma söz veriyorum.

Araştırma sonuçlandıktan sonra eğer isterseniz araştırmadan elde edilen sonuçlar size ulaştırılacaktır.

Bu açıklamalar doğrultusunda sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı olarak imzalayarak olası tedirginliği gidermenin uygun olacağına inanıyorum.

Görüşen

Görüşülen

EK – III
KİMLİK BİLGİLERİ
VE
GÖRÜŞME SORULARI

Kimlik Bilgileri

Adı- Soyadı:

Yaşı:

Kod Adı:

Görüşme Soruları

1. Adı, Soyadı

2. Hizmet yılı

3. En son mezun olduğu okul

4. Daha önce özel gereksinimli öğrenciniz oldu mu?

5. a) Herhangi bir dönemde özel eğitim dersi aldınız mı? Lise, lisans, hizmet içi eğitim v.b.

5. b) Aldıysanız bu eğitimin özel gereksinimli öğrencilerle çalışırken yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

5. c) Peki bu dersler hangileriydi hatırlıyor musunuz?

5. d) Almadıysanız, bu konuyla ilgili hangi bilgilere gereksinim duyuyorsunuz?

6. a) Şu an öğretmeni olduğunuz sınıfta özel gereksinimli öğrenciler var mı?

6. b) Varsa hangi özür grubundan?

7. a) Özel gereksinimli öğrencilerle normal öğrenciler arasında ne tür farklılıklar vardır?

7. b) Özel gereksinimli öğrencilerle normal öğrenciler arasında ne tür benzerlikler vardır?

8. Sizce hangi öğrenciler kaynaştırılmalıdır?

9. Sizce özel gereksinimli öğrencilerin normal sınıfa yerleştirilebilmesi için sahip olmaları gereken beceriler nelerdir?

10. Okul öncesi dönemi düşündüğümüzde kaynaştırmadaki en önemli sorun ne olabilir?
- 11.a) Özel gereksinimli öğrenciler açısından kaynaştırmadan ne umuyoruz?
- 11.b) Normal öğrenci açısından kaynaştırmadan ne umuyoruz?
- 12.a) Özel gereksinimli öğrencilerle ailelerinin kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşlerinizi alabilir miyim?
- 12.b) Normal öğrencilerin ailelerinin kaynaştırma ile ilgili duygu ve düşünceleri nelerdir sizce?
- 13.a) Kaynaştırma sırasında gereksinim duyduğunuz durumlarda özel gereksinimli öğrencilerin bir özel eğitimciden sınıf içi yardım alması konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 13.b) Ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanından alacağı kaynak oda desteği konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 13.c) Ders sırasında meydana gelen sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında danışmanlık almanız konusunda ne düşünüyorsunuz?
14. Özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitim almalarının gerekliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 15.a) Sınıfınızda özel gereksinimli öğrencilerin olması durumunda diğer çocuklarla nasıl bir hazırlık çalışması yaptınız? Mesela ilk yerleştirildiğinde yapılabilecek uygulamalar neler olabilir?
- 15.b) Yerleştirdikten sonra özel gereksinimli öğrencilere yönelik ne tür değişiklikler, uyarlamalar yaptınız?
16. Sizce kaynaştırmanın başarıya ulaşabilmesi için gerekli unsurlar nelerdir?
17. Kaynaştırmada devlet okulu ile özel kurum arasında nasıl bir fark olduğunu düşünüyorsunuz?

EK- IV**GÖRÜŞME DÖKÜMÜ (ÖRNEK)**

GÖRÜŞME DÖKÜMÜ (Örnek)

5.d)Peki bu konularda hangi bilgilere gereksinim duyuyorsun Özel gereksinimli çocukla çalışırken?

Öğrenme süreçlerini bilmem gerekiyo yani ben bi çizgi çalışmasını hangi kademedede nasıl vermeliyim bunu bilmem gerekiyo. Mesela öğrenebiliyor mu, eğitebiliyor muyum ya da 1 sene sürecinde ben ona neler verebilirim. Sadece özbakım mı verebilirim. eğitimde ona katkı sağlayabilecek miyim? Bunları bilmem lazım.

7.a)Peki ala özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür farklılıklar vardır?

Çok büyük farklılıklar vardır biraz önce bahsettiğim gibi öğrenme süreleri farklı ilgi, alanları farklı, dikkat süreleri farklı. Normal bi çocuk verdiğim faaliyeti etkinliği çok güzel kesebiliyorken ilgiliyken, diğer özürlü, özür gruplarını bilemiyorum otistik öğrenci olduğu için otistik öğrenciyi masaya oturtturmak bile çok zordu. mesela yani. Benim için onun bize katılması o faaliyeti yapmış olması değil de onun masaya oturuyor olması benim için ilk etapta o önemliydi. O yüzden çok farklılar.

8.Peki sence hangi öğrenciler kaynaştırılmalıdır?

Çok ağır özürlü, özür dilerim yanlış tabir ediyorum olabilirim yani ileri derece olan engelli çocuklu bu ortamlarda bulunmasını doğru bulmuyorum çünkü diğer çocuklar çok fazla etkileniyorlar bu durumdan. Eğitilebilirse yani rehabilitasyon merkezinde ya da RAM ın evet bu çocuk kaynaştırma eğitimi alabilir tanısıyla gelmesi gerekir. Çünkü diğer çocuklarında etkilenmemesi gerekir. Çünkü özelde çalışıyoruz, diğerleri burada mutlu olsun bu özürleri yerinde olsun yani sağlıklı olsun diye gönderiyor velilerimiz bunun diğer çocukların psikolojisini etkilememesi gerekiyor. yani ileri derecede olan arkadaşlarımızın yani çocuklarımızın çok fazla bu ortamda olmamaları gerekiyor.

EK- V**GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI**

GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI

1.Adı-Soyadı :

2.En son mezun olduğunuz okul :

3.Kaçıncı meslek yılınız :

4.Daha önce özel gereksinimli öğrenciniz oldu mu?

A – Evet

B – Hayır

5.a) Herhangi bir dönemde özel eğitim dersi aldınız mı?

A – Aldım

i – Lisansta

ii – Lisede

iii – Seminer

B – Almadım

5.b) Peki bu dersler hangileriydi hatırlıyor musunuz?

A – Özel eğitim

B – Kaynaştırma

C – Zihin engelliler (eğitilebilir, öğretilebilir çocuklar, öemç)

D – Down sendromu

E – Engelleri ayrı ayrı aldık

F – Diğer.....

5.c) Aldıysanız bu eğitimin ö.g.ö.ler ile çalışırken yeterli olduğuna inanıyor musunuz?

A – Düşünüyorum

B – Düşünmüyorum

C – Bazen

5.d) Almadıysanız bu konuyla ilgili ne tür bilgilere gereksinim duyuyorsunuz?

A – Engelli çocukların neyi ne zaman yaptıklarını bilmeye ihtiyacım var.

B – Öğrencimin hangi konuda engeli varsa bu konuda bilgiye ihtiyacım var.

C – Engelli bir çocuğa nasıl yaklaşacağım konusunda bilgiye ihtiyacım var.

D – Öğrencimin ihtiyaçlarını karşılamak adına bilgiye ihtiyacım var.

E – Diğer.....

6.a) Şu an öğretmeni olduğunuz sınıfta özel gereksinimli öğrenci var mı?

A – Var

B – Yok

C – Daha önce vardı

D – Diğer.....

6.b) Varsa hangi özür grubundan?

A – Otizm

B – Down Sendromu

C – İşitme engelli

D – Konuşma

E – Dil ve konuşma bozuklukları

F – Zihin Engelli

G – Diğer.....

7.a) Sizce özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür farklılıklar vardır?

A – Kendini ifade etmede, derdini anlatmada farklılığı var.

B – Özgüven eksikliği var. (İçine kapanık, arkadaşları ile oynamada problem yaşıyor, köşeye çekiliyor, kendini kabullendirme, sınıftan kopuk)

C – Engeline göre farklılıklar var.(Dikkat süresi ve öğretim süresi farklı)

D – Normal çocuğa anlatınca anlıyor ama engelli çocuğa bireyselleştirmek gerekiyor.

(Özen göstermek, seviyesine uygun anlatmak, biraz daha uğraşmak ve anlayabildiği dilde anlatmak gerekiyor, ihtiyaçları çok iki kat uğraşmak gerekiyor)

E – Gereksinim ve ilgi alanlarında farklı

F – Davranış problemleri daha fazla ve farklı (masaya oturtmak, takıntılı davranışlardan dolayı dersin akışında yaşanan sorunlar)

G – Diğer.....

7.b) Sizce özel gereksinimli öğrenci ile normal öğrenci arasında ne tür benzerlikler vardır?

A – İkisi de çocuk, ilgi ve sevgi bekliyorlar

B – Paylaşmak ikisi içinde zor

C – İkisi de yaramazlık yapar

D–Normal çocuk da,okula ilk başladığında isteklerini,kendini ifade etmekte problem yaşıyor

E – Yemek yemede benziyorlar, tutuyor yiyor.

F – Diğer.....

8. Sizce hangi öğrenciler kaynaştırılmalıdır?

A – Bütün çocuklar kaynaştırılmalı

B – Çevresindekilere ve arkadaşlarına zarar vermeyecek çocuklar kaynaştırılmalı

C – Eğitilebilir çocuklar kaynaştırılmalı

D – RAM dan kaynaştırma eğitimi alabilir tanısıyla gelen çocuklar kaynaştırılmalı

E – Zihin engelli; Otistik, Down Sendromlu çocuklar kaynaştırılmalı

F – Özgüveni olmayan,(paylaşmayı bilmeyen, içine kapanık, tek başına oynayan)

çocuklar kaynaştırılmalı

G – Diğer.....

9. Özel gereksinimli öğrencinin normal sınıfa yerleştirilebilmesi için sahip olması gereken beceriler nelerdir?

A – Tuvalet eğitimini almış olması

B – Sosyal beceri ve öz bakım becerisi olması

C – Dil gelişiminin olması (kendini işaretle de olsa ifade etme ve diğer çocuklarla İletişim) becerisinin olması

D – Dikkat süresinin en az 10 dk olması ve öğretmenini bu süre içinde dinlemesi

E – El becerilerine sahip olması

F – Sahip olması gereken bir beceri yok

G – Diğer.....

10.Okul Öncesi dönemi düşündüğümüzde sizce kaynaştırmadaki en önemli sorun ne olabilir?

A – Anne, baba tutumları (ailenin destek vermemesi, kabullenmemesi, rehabilitasyona yönlendirmemesi)

B – Arkadaşları ile iletişim, arkadaşlarının kabullenmemesi

C – Okul ve öğretmenin duyarlı olmaması (yeterli bilgiye sahip olmaması)

D – Diğer çocukların ailelerinin sorun yaratması

E – RAM ve rehabilitasyon yönlendirme yaparken bazı yanlışlıkların oluşması

F – Ö.g.ö.lerin saldırgan davranışlar göstermesi

G – Ö.g.ö.nin eğitimi ile ilgilenildiğini düşünmüyorum bu ülkede

H – Diğer.....

11.a) Özel gereksinimli öğrenciye açısından kaynaştırmadan ne umuyorsunuz?

- A – Arkadaşları ile vakit geçirmesi
- B – Paylaşma (arkadaşları ile paylaşma, kendi araçlarını paylaşma)
- C – İletişim becerilerinin ilerlemesi, konuşmayı ilerletmesi
- D – Öz güven gelişimi (kendi beceri ve yeteneklerinin farkında olması)
- E – Sorumluluk alabilmesi
- F – Dikkat süresinin uzaması
- G – Sıraya girmesi
- H – Yemek yemesi
- I – Toplumda kendini kurtaracak hale gelmesi(normal çocuğa benzemesi)
- J – Diğer.....

11.b) Normal öğrenciler açısından kaynaştırmadan ne umuyoruz?

- A – Çevremizde farklı insanların da olabileceğini öğreniyorlar
- B – Bazılarının yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüyorlar (Ona sahip çıkıyorlar, birlikte yönlendirerek oynuyorlar)
- C – Bende mi böyle olacağım diye düşünüyorlar
- D – Kendilerinden farklı çocuklarla iletişim kurmayı öğreniyorlar
- E – Psikolojik yönden olumsuz etkileniyorlar
- F – Onunla birlikte olmak istemiyorlar
- G – Diğer.....

12.a) Özel gereksinimli öğrenci ailelerinin kaynaştırmayla ilgili duygu ve düşüncelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

A – Onların da desteğe ihtiyacı var (Endişeliler, genellikle okul etkinliklerinde çekingen

davranıyorlar)

B – Kabullenmiyorlar ve bilgi sahibi değiller

C – Duygusal ve hassas bakıyorlar (cezalandırıldıklarını ve “Neden bizim

Başımıza geldi” şeklinde düşünüyorlar)

D – Veliler öğretmenin çocuklara faydalı olmasını bekliyorlar (normalleşmesini ve...)

E – Duyarlı ve ilgililer mutlu oluyorlar

F – Bu çocukların üstüne daha fazla düşüyorlar ve çocuklar bunu kullanıyor

G – Diğer.....

12.b) Sizce normal öğrencilerin ailelerinin kaynaştırma ile ilgili duygu ve düşünceleri nelerdir?

A – Çocuklarına zarar vereceklerini düşünüyorlar(rahatsızlık duyuyorlar, karşı çıkıyorlar)

B – İlk başta biraz tepkili davranıyorlar ama zamanla kabulleniyorlar

C – Engelin seyrini ve aşamalarını soruyorlar, bilgilenmek istiyorlar

D – Kabulleniyorlar (olumlu karşılıyorlar ve çocukları için doğru bir tecrübe olacağını düşünüyorlar)

E – Diğer

13.a) Kaynaştırma sırasında gereksinim duyduğunuz durumlarda özel gereksinimli öğrencinin bir özel eğitimciden sınıf içi yardım alması konusunda ne düşünüyorsunuz?

A – O kişi işinin erbabı ise çok iyi olur

B – Her zaman değil ama arada girerse iyi olur

C – Sınıf içine öğretmenden başkasını sokma taraftarı değilim

D – Diğer.....

13.b) i)Ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanından alacağı kaynak oda desteği almak ister misiniz?

A - İsterim

B – İstemem

C – Diğer

13.b) ii) Neden?

A- Olmalı çok iyi olur

B- Benim açımdan değil ama çocuk açısından çok iyi olur

C- Özel eğitim kurumuna gidiyorsa gerek yok

D- Diğer.....

13.b) Ders sırasında meydana gelen sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında danışmanlık almanız konusunda ne düşünüyorsunuz?

A – İsterim

B – İstemem

C – Diğer

14. Özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitim almalarının gerekliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?

A – Almalı (Gerekli)

B – Almamalı (Gerekmez)

15.a) Sınıfınızda özel gereksinimli öğrenci olması durumunda diğer çocuklarla nasıl bir hazırlık çalışması yapardınız? İlk yerleştirildiğinde yapılabilecek uygulamalar.

A – Aramıza katılacak arkadaşları ile ilgili bilgi verirdim

B – Kukla ve hikâyelerle çocukları hazırlarım

C – Bir rehabilitasyon merkezine gezi yaparım

D – Bir gün önce dramatizasyon çalışması yaparım (gözlerimizi, kulaklarımızı kapatarak neler hissettiklerini sorarım)

E – Bazı şeyleri kaldırırım (Ağızına atabileceği küçük şeyleri, arkadaşlarına zarar verebileceği şeyleri)

F – Diğer çocuklara bilgi vermeyi doğru bulmuyorum.

G – Diğer.....

15.b) Yerleştirdikten sonra özel gereksinimli öğrenciye yönelik ne tür değişiklikler, uygulamalar yapardınız?

A – Ben yada yardımcı öğretmen sürekli yanında oluyorum ve fırsatı bulduğumda bireysel eğitim veriyorum

B – Sınıf içinde öğretime yönelik ona göre düzenlemeler yapıyorum

C – Ona daha çok yönelirim ve ona göre etkinlikler seçiyorum

D – Normal çocuğa bir kez anlatıyorsam ona daha çok anlatıyorum

E - Öğretmeninden bilgi alarak eksik olduğu faaliyetleri yapıyorum

F - Sınıf içinde yardımcı öğretmen gibi yardım istiyorum ve yönlendiriyorum

G – Normal programı uyguluyorum, yönerge ve fiziksel yardımla katılımını sağlıyorum

H – Diğer.....

16. Sizce kaynaştırmanın başarıya ulaşabilmesi için gerekli unsurlar nelerdir?

A – Öğretmen

B – Aile

C – Toplum ve Siyasetçiler

D – Okul

E – Kurum seçimi

F - Diğer çocuklar

G – Diğer.....

17.Kaynaştırmada devlet okulu ile özel kurum arasında nasıl bir fark olduğunu düşünüyorsun?

A – Herhangi bir fark yok

B – Özel kurumlar (daha dikkatli oluyor, bir şeyler katabilmek, öğrenciyi kaybetmemek için daha çok ilgileniliyor, veli daha dikkatli takip ediyor ve daha çok şey bekliyor)

C - Diğer

KAYNAKÇA

Altman, M.B. (1981). “*Social Problems*”, *Studies Of Attitudes Toward The Handicapped: The Need For A New Direction*, S :321-337.

Altun,T. ve Gülben,A. (2009). *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 28*, Sayfa 253 -272, 2009

Ataman, A. (1997). Türkiye’de özel eğitime yeni yaklaşımlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 136, 22-23.

Ataman, A. (2005). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Editör: Ayşegül Ataman. 2. Baskı. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Avcı, N. (1998). *Entegrasyon ve entegre sınıf öğretmeni*. Destek, 1(1), 20-24.

Avcı, N. ve Ersoy, Ö. (1999). Okul öncesi dönemde entegrasyonun önemi ve uygulamalarda dikkat edilecek noktalar. *Milli Eğitim Dergisi*, 144, 68-70.

Bakanlar Kurulu, “*Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*”, Resmi Gazete, 23011 (6 Haziran 1997), 4-8.

Balaban,M.,Yılmaz,Ö. ve Yıldızbaş,Y. (2009) Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi*

Barrafato, A. (1998), “*Inclusion at the Early Childhood Level: Supports Contributing to its Success*”, Concordia Universty, Montreal, Quebec, Canada.

Batu, E. S. (2000). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Batu, S. E. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (4), 35-45.

Batu, S., Kırcaali İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*, Ankara: Kök Yayıncılık.

S. Batu, ve Öncül, N. (2005). "Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri", *Özel Eğitim Dergisi*, 6(2), 37-55.

Baykoç-Dönmez, N., Avcı, N. ve Aslan, N. (1997).“*İlk ve Ortaöğretim Kurumu Öğretmenlerinin Engellilere ve Kaynaştırmaya İlişkin Bilgi ve Görüşleri*” 4.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi’nde sunulan Bildiri. Eskişehir, 10-12 Eylül 1997.

Baysal, E. N. (1989). *Okul öncesi dönemindeki Down sendromlu ve normal gelişim gösteren çocukların entegrasyonunda sosyal iletişim davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Berg,B.L. (1998). *Qualitative Research Methods fort he Social Sciense*. Boston:Allyn and Bacon.

Bıyıklı L. (1988). “Ülkemizde Zihinsel Özürlü Çocukların Eğitiminde Güçlükler” *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. C.21 ,s.1-2.

Birkan, B. (2001). *Küçük Adımlar Kursu'nun Gelişim Geriliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin*

Küçük Adımlar'ı Uygulama Becerilerini Kazanmalarına Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi,

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Blair, R. E. (1985). "Some Issues For School Boards", Mainstreaming, s. 5

Civelek, A.H. (1990). *Eğitilebilir Zihinsel Özürlü Çocukların Sosyal Kabul Görmelerinde Normal Çocukların Bilgilendirmelerinin ve iki Grubun Resim-iş ile Beden Eğitimi Derslerinde Bütünleştirilmelerinin Etkileri*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İmrak, H. (2009). *Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Ve Ebeveyn Tutumları İle Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan Sınıflarda Akran İlişkilerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi.

Darıca, N. (1992). *Özürlü Çocukların Eğitiminde Entegrasyonun Önemi*". I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi. İstanbul : *Ya-PA Yayınları*. s.183-185.

Diken,İ.H.,Sucuoğlu,B. (1999). "Sınıfında zihinsel engelli bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin Zihin engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması". *Özel Eğitim Dergisi*. Cilt 2 (3)26-34.

Dönmez,B.,N.,Avcı,N. ve Aslan,N. (1997). "*Entegrasyona Katılan Ve Katılmayan Bireylerin Entegrasyona İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*".7.Özel Eğitim Günleri,25.Eskişehir

Ersoy,Ö. (2002). “Erken Çocukluk Eğitimi Programlarında Özel Gereksinimi Olan Çocuklar İçin Çevre Düzenlenmesi”. 21.y.y. Erken Çocukluk Eğitimi Sempozyumu. Ankara.

Eripek, S. (2003). “Okulöncesi Dönemde Özel Eğitim”, *T.C. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını* No:756 s: 16-41

Ekiz, D.(2003). *Nitel, Nicel ve Eleştirel kuram Metodolojileri*, Ankara:Anı Yayıncılık ,s.55

Gampel. H.D; Galtlieb, J; Harrison, H.R;(1974). Comparison of classroom behavior of specialclass. EMR. Integrated EMR, Low 10 and Nonretarded Children. American Journal of Mental Deficiency, 79 (I), 16-21Healey, W. C. (1978). *Integrated Education*. Volta Review. Oct. Nov.

Galldgher, P. (1986). *Inservice1' A mandated special education course and its effects on regular classroom teachers Teacher Education and Special Education* 8 L

Gözün ve Yıkmış (2004). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri FakültesiÖzel Eğitim Dergisi* 2004, 5 (2) 79-88

Heward, W.L. (1996). *Exceptional Children: An Introduction to Special Education*, New Jersey: Merrill publishing company.

Hudson, F, Graham, S & Warner, M (1986). *Mainstreaming An examination of the attitudes and needs of regular classroom teachers Learnmç, Disability Quateily*, 2, 58-62 L

Kroth, R. L., Edge, D. (1997). "*Parent Training Grups*" Stratejies Communications with Parents and Families of Exceptionel Children 3.Editions, LovePublishing Company, USA.

Kanık, N. (1993). Özürlü bebeklerin eğitimi ve aile katılımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 1(3), 14-17.

Kaner, S. (2000). Özel eğitime giriş dersinin, öğretmen adaylarının zihinsel engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(1), 32-43.

Kargın, T. (2004). "Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri", Ankara Üniversitesi *Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* c: 5 no: 2 s: 1-13.

Kayaoğlu, H. (1999). *Bilgilendirme programının normal sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ortamındaki işitme engelli çocuklara yönelik tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kırcaali-İftar, G. (1998). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. S.Eripek (Ed.), *Özel Eğitim* (17-22). Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Yayını*, No:1018.

Küçük, (1997). *Bilgi verici psikolojik danışmanlık programının zihinsel özürlü çocukların kardeşlerinin özürlü ilgili bilgi düzeylerine ve özürlü kardeşlerine yönelik tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,

Macmillan, D.L. (1982). *Mental Retardation In School And Society*. Us :Little Brown And Company.

Mason, T. C. (1996). *Integrated curricula: potential and problems*. Journal of Teacher Education, 47(4), s.263-269

MEB. (2006). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara: MEB Basımevi.

MEB. (2000). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara: MEB Basımevi.

Metin, N., & Çakmak, H. (1998). *İlköğretim okullarındaki eğitimcilerin özürlü çocuklarla normal çocukların kaynaştırıldığı programlar hakkındaki düşüncelerinin incelenmesi*. 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri. Edirne: 128-139.

Metin, N. (1997a). “ *Okulöncesi Dönemdeki Down Sendromlu Ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Entegrasyonunda Sosyal İletişim Davranışlarının İncelenmesi*” Yayınlanmamış Doktora Tezi H. Ü. Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Metin, N. (1997b). “ *Okulöncesi Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*” A.Ü. Ziraat Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Sempozyumu, Ankara.

Metin, N., Güleç, H. (1999). İlköğretim Okullarındaki Eğitimcilerin Özürlü Çocuklarla Normal Çocukların Kaynaştırıldığı Programlar Hakkındaki Düşüncelerinin İncelenmesi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, s: 59-73, Ankara*

Metin, N., Arı, M., Güneysu, S., Dikmen, B., Atik, B., Aydın, Ç., Üstün, E., Uysal, N. (1993), “Ana- Babaların Anaokulundan Beklentileri”, 9. Ya- Pa Okulöncesi Eğitim ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara: *Ya Pa Yayınları*.

Oğuzkan, Ş; Oral, G. (1995). Okulöncesi Eğitimi. A.Ü. Eğitim Fak. Yayınları.

Odom, S. L., Hoyson, M. Ve Strain, P. S. (1985), “*Increasing handicapped preschoolers' peer social interactions: cross-setting and component analysis*”, Journal of Applied Behavior Analysis. N: 1. Spring. pp. 3–16.

Özbaba, N. (2000). *Okul Öncesi Eğitimcilerin ve Ailelerin Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar İle Normal Çocukların Entegrasyonuna (Kaynaştırılmasına) Karşı Tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S. (1996). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar*. Sistem Ofset, 6.baskı, 12, Ankara

I.Özürlüler Şurası Kararları (1999). Çağdaş Toplum Yaşam ve Özürlüler, Ankara: *Başbakanlık Özürlüler İdaresi*.

Özgür, İ. (2004). *Engelli Çocuklar ve Eğitimi: Özel Eğitim*, Adana: Karahan Kitap Evi.

Reisberg, L & Wolf R (1986). *Developmg a consulting program in special education implementation and interventions* Focus on Exceptional Children, 19, (3), 1-14

Rule, Killoran, Stowitschek, Innocenti ve Striefel,S. (1985). "Training and Support for Mainstream Day Care Staff." *Early Child Development and Care*, 20: s.99-113.

Sargın, N. ve Sünbül, M. (2002). Anasınıfında bulunan zihinsel engelli çocuklara yönelik öğretmen tutumlarına ilişkin bir çalışma. XI. Ulusal Eğitim Kongresi Bildirileri. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.

Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2006). İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler, teknikler. İstanbul: *Morpa Kültür Yayınları*.

Sucuoğlu, B. (2006). *Etkili Kaynaştırma Uygulamaları*, Ankara: Ekinoks Yayınevi.

Stewart. C. J. & Cash. VV. B. (1985). *Interview'in: Prinnples and practices* (4ed.). Dubuque. IO: Wm, C. Brown Pub.

Stainback, S. ve Stainback, W. (1996) *Inclusion: A Guide for Educators*. Baltimore: Brookes

Publishing Co.

Salend, S. J. (1984). "Factors Contributing to the Development of Successful Mainstreaming

Programs" *Exceptional Children*, 50, s:409-416.

Şahbaz, Ü. (1997). "Öğretmenlerin Özürlü Çocukların Kaynaştırılması Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya İlişkin Tutumlarının Değişmesindeki Etkisi". Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkoğlu, A. (1997). *99 Soruda Eğitim Bilimine Giriş*, İzmir: Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık.

Türnüklü, A. ve Yıldız, V. (2002). Öğretmenlerin öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla başa çıkma stratejileri. *Çağdaş Eğitim*, 284, 22-27.

Uysal A.(1995). *Öğretmen ve okul yöneticilerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Uysal, A. (2003). Kaynaştırma uygulaması yapan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin Görüşleri. 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri. Ankara: *Kök Yayıncılık*, 121-135.

Varlıer, G. (2004). *Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Vaughn, S., Elbaum, B., & Boardman, A. G. (2001). *The social functionig of students with learning disabilities. Implications for Inclusion Exceptionality*, 9(1), 47-65.

Yıldırım, A ve Şimşek, H.(2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık,